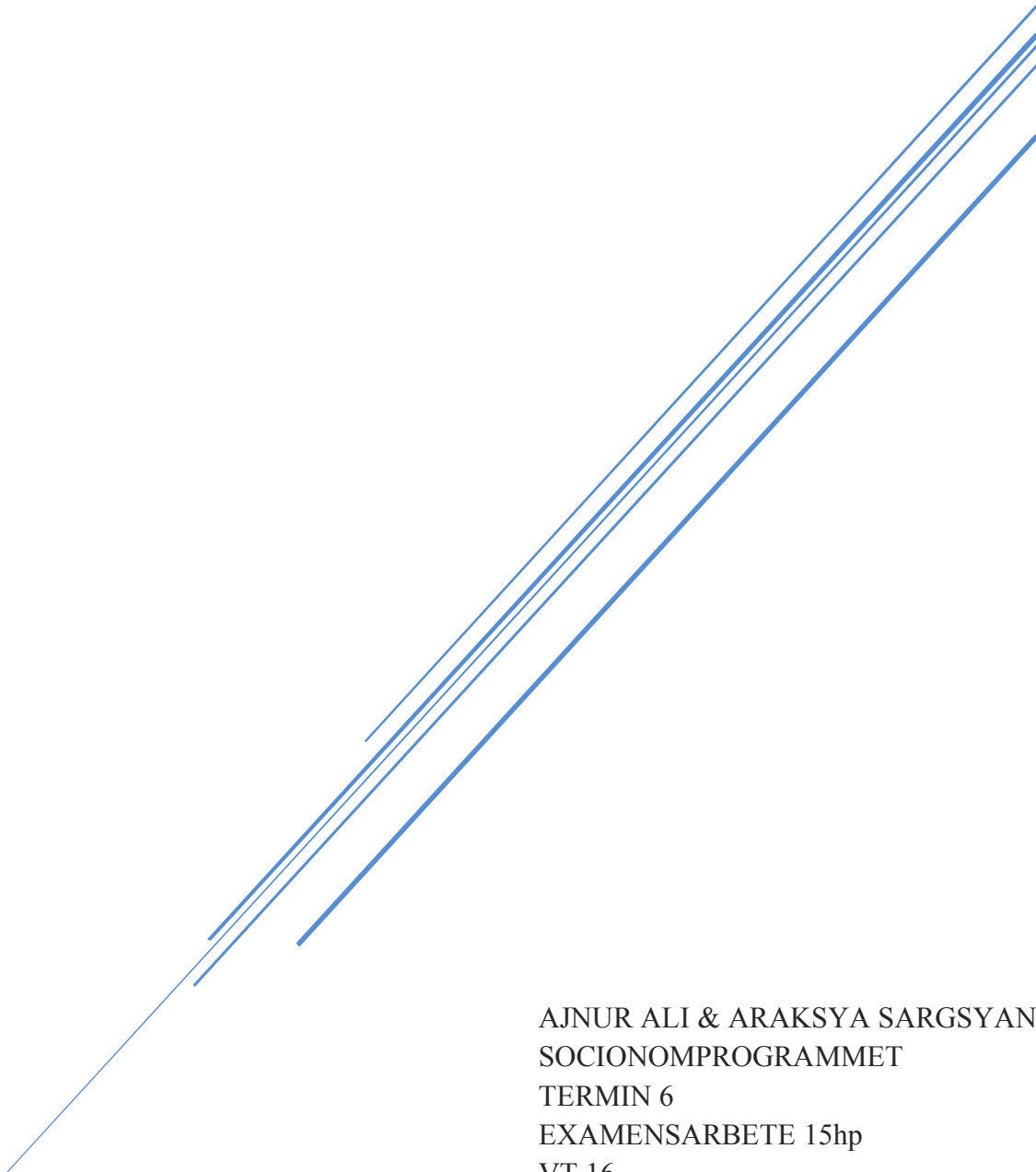

Från lindrigt utvecklingsstörd till förälder

En studie om socionomers förhållningssätt i arbete med föräldrar
diagnostiserade med lindrig utvecklingsstörning

AJNUR ALI & ARAKSYA SARGSYAN
SOCIONOMPROGRAMMET
TERMIN 6
EXAMENSARBETE 15hp
VT 16
JÖNKÖPING UNIVERSITY
SCHOOL OF HEALTH AND WELFARE

Förord

Vi vill tacka vår handledare professor Mats Granlund som gett oss goda råd, stöttning och inspiration under detta arbete.

Vi vill även tacka alla dem som läst igenom och gett kloka synpunkter på arbetet. Ett stort tack ska även ges till alla respondenter som gjorde denna uppsats möjlig.

Slutligen vill vi tacka våra nära och kära för deras tålamod och acceptans under denna tid.

Sist men inte minst vill vi tacka varandra för ett gott samarbete och för att alltid stöttat varandra med humor och glädje.

Ajnur Ali & Araksya Sargsyan

Jönköping University

2016-05-25

JÖNKÖPING UNIVERSITY

Abstract

Title: From focusing on mild intellectual disability to being a parent, a study of social workers' approach in work with parents diagnosed with mild intellectual disability.

The aim of this study was to describe and analyse social workers' approach in working with parents with mild intellectual disability. The study intends to find out if work approach is related to position and type of organisation. The data consists of six semi structured interviews with social workers from three different organisations that in work meet parents with mild intellectual disability. These organisations were Vuxenhabiliteringen, LSS and Individ- and Familjeomsorgen. In addition, an interview with a researcher that has expert knowledge in development for parents with mild intellectual disability was done. In the analysis the experiences of social workers were linked to organizational tasks and importance of cooperation. The study purposed to analyse the result from two theoretical perspectives; street- level bureaucracy and human-service organisations. The result shows that social workers in the organisations have different approaches dependent on what organisation they work in and the role and working tasks they have in work. The study also indicated how the organisations and their tasks affected the parenthood for persons with mild intellectual disabled parents.

Keywords: Parents with mild intellectual disability, Social workers' approach. The role of organisations, Street-level bureaucracy, Human- service organisations, Qualitative interviews.

Sammanfattning

Titel: Från utvecklingsstörd till förälder. En studie om socionomernas förhållningssätt i arbetet med föräldrar diagnostiserade med lindrig utvecklingsstörning.

Syftet med denna studie var att undersöka socionomers uppfattning om förhållningssättet i arbetet med lindrigt utvecklingsstörda föräldrar. Studien syftar även till att undersöka om variationen i förhållningssättet är kopplat till organisation och yrkesroll. Materialet bestod av sex semistrukturerade intervjuer med socionomer från tre olika organisationer som arbetar med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning. Dessa var Vuxenhabiliteringen, LSS-verksamheter och Individ- och familjeomsorgen. I studien genomfördes en telefonintervju med en forskare som har expertkunskaper kring utvecklingsarbetet för föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. Forskarens fokus kopplas till socionomernas upplevelser av arbetet, organisationens roll i arbetet samt betydelsen av samverkan. Studien syftade till att analysera resultatet utifrån två teoretiska perspektiv. Dessa är Gräsrotsbyråkrati samt Människobehandlande organisationer. Resultatet i studien visar på att socionomerna i dessa organisationer har olika förhållningssätt beroende på den verksamhet som de arbetar i samt den yrkesroll de har i organisationen. Studien indikerade även hur dessa organisationer påverkar föräldraskapet hos lindrigt utvecklingsstörda föräldrar.

Nyckelord: Föräldrar med lindrig utvecklingsstörning, Socionomers förhållningssätt, Organisationens roll, Gräsrotsbyråkrati, Människobehandlande organisationer, Kvalitativ intervjuer.

Innehållsförteckning

Abstract	3
Sammanfattning	3
Innehållsförteckning	4
1. Inledning	6
1.2. Syfte.....	8
1.3. Frågeställning.....	8
2. Bakgrund	8
2.1. Berörda organisationer.....	8
2.1.1. Vuxenhabiliteringen.....	8
2.1.2. LSS.....	9
2.1.3. IFO.....	9
2.2. Från utvecklingsstörd till förälder.....	9
2.3. Professionellt förhållningsätt.....	10
2.4. Teoretiska perspektiv.....	11
2.4.1. Gräsrotsbyråkrati kontra brukarens unika behov.....	11
2.4.2. Människobehandlande organisationer och dess komplexitet.....	13
2.5. Avslutning.....	15
3. Tidigare forskning	15
3.1. Begränsningar och Avgränsningar.....	15
3.2. Litteraturöversikter.....	15
3.3. Artiklar.....	16
3.4. Avslutning.....	18
4. Metod	18
4.1. Litteratursökning.....	19
4.2. Urval.....	19
4.3. Datainsamlingsmetod.....	19
4.4. Utformning av intervjuguide.....	20
4.5. Analysmetod.....	20
4.6. Etiska överväganden.....	21
4.7. Kritik mot kvalitativ forskning.....	21
4.8. Kvalitet och kontroll.....	22
4.9. Avslutning.....	23
5. Resultat och Analys	23
5.1. Presentation av respondenterna.....	23
5.2. Upplevelse av arbetet.....	24
5.3. Organisationens roll i utförandet av arbetet.....	26
5.4. Betydelsen av samverkan.....	30
5.5. Forskningsperspektiv.....	31
5.6. Avslutning.....	33

6. Diskussion och slutsats	33
6.1. Resultatdiskussion.....	33
6.2. Avslutande reflektioner kring resultatdiskussion.....	36
6.3. Metoddiskussion.....	36
6.4. Slutsatser.....	37
6.5. Vidare forskning.....	38
Referenser	39
Bilaga 1- Informationsbrev	42
Bilaga 2- Intervjuguide.....	43

1. Inledning

I början av 1900-talet tvångsteriliserades personer med lindrig utvecklingsstörning för att förhindra föräldraskap, detta förekommer fortfarande i vissa länder. Lindrig utvecklingsstörning är en funktionsnedsättning som börjar under utvecklingsperioden. Funktionsnedsättningen innefattar begränsningar i både intellektuella och adaptiva funktioner. Dessa begränsningar visar sig i praktiska, sociala och konceptuella situationer (DSM-5-TR, 2013), (Diagnostic and statistical manual of mental disorders). I Sverige förbjöds steriliseringen av personer med utvecklingsstörning 1975 (Areschoug, 2005). Areschoug(2005) menar att förbudet kan ses som en förändrad inställning till personer med lindrig utvecklingsstörning och deras rätt till lika levnadsvillkor, vari ingår också föräldraskap. Dock är det än idag känsligt att diskutera om föräldraförmågan hos personer med lindrig utvecklingsstörning. Personer med lindrig utvecklingsstörning blir ifrågasatta som föräldrar redan från början av sitt föräldraskap (Heyman, 1990). I många länder kan kombinationen av utvecklingsstörning och föräldraskap väcka blandade känslor. Detta kan bero på att media stärker de fördomar som samhället har genom att lyfta fram historier där barn med föräldrar som har utvecklingsstörning farit illa (McConnell, Llewellyn, Bye, 1997).

Detta kan kopplas till olika fall som uppmärksammats i svensk media. Areschoug (2005) belyser i sin artikel medias syn på föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. Författaren påstår att medias bild av föräldrar som har en utvecklingsstörning förändrats under de senaste årtiondena. Under 80-talet låg fokus på att myndigheter tog större hänsyn till föräldrarna och deras rättighet att få behålla sina barn, dock skedde detta på barnens bekostnad. I dagsläget har medias bild förändrats och situationen blivit omvänd till att barnperspektivet har fått ett större inflytande. Exempel på detta är det omdiskuterade Oskarshamns fall som blev uppmärksammat i ett reportage från Uppdrag granskning. Reportaget fick namnet ”För dum för att vara förälder” och handlar om ett par med lindrig utvecklingsstörning vars son blev omhändertagen. Programmets utgångspunkt var att det var fel av myndigheterna i Oskarshamn att omhänderta pojken. Till följd av reportaget startades en våg av artiklar som påtalade den svåra situation föräldrar med lindrig utvecklingsstörning har (Areschoug, 2005).

Hjelte (2007) skriver en artikel för *Dagens Nyheter* kring hur detta fall har uppmärksammats i media. Artikeln påtalar att Uppdrag granskning påstod att omhändertagandet av denne pojke hade skett på svaga grunder. Det ledde till att många började försvara föräldrarna och kritiserade socialnämndens arbete. Reportaget som Uppdrag granskning gjorde fick även mycket kritik då de har utelämnat vissa detaljer som visade på allvarliga briser hos detta par.

Förenta Nationerna (FN) har utarbetat en konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sveriges Regering undertecknade konventionen 2007.

I artikel 23:1 står följande

1. Konventionsstaterna ska vidta effektiva och ändamålsenliga åtgärder för att avskaffa diskriminering av personer med funktionsnedsättning i alla frågor som gäller äktenskap, familj, föräldraskap och personliga förbindelser på lika villkor som för andra för att säkerställa att

a) rätten erkänns för alla personer med funktionsnedsättning i giftasvuxen ålder att ingå äktenskap och bilda familj på grundval av de blivande makarnas fria och fulla samtycke,

b) rätten erkänns för personer med funktionsnedsättning att fritt och under ansvar bestämma antalet barn och tidsrymden mellan havandeskapen och att ha tillgång till åldersanpassad information, upplysning om reproduktiv hälsa och familjeplanering samt tillhandahållande av de medel som behövs för att de ska kunna utöva denna rätt,

c) personer med funktionsnedsättning, även barn, får behålla sin fertilitet på lika villkor som andra.

Konventionen visar på att det sker en utveckling mot rättigheter för denna målgrupp att bilda familj och bli föräldrar. Utifrån vetenskaplig litteratur ges en förståelse för att utvecklingen inte alltid går spikrakt i den riktningen. Starke (2011) menar att professionella som arbetar med målgruppen har en misstro angående föräldraförmågan hos personer med lindrig utvecklingsstörning. Detta medför att professionella har svårigheter att arbeta med denna målgrupp. Starke (2011) beskriver i sin artikel att professionella har brister i kunskap och förståelse vilket leder till negativa attityder och orimliga förväntningar gentemot personer med lindrig utvecklingsstörning.

Det valda ämnet blir av intresse då kunskaper, attityder och värderingar både hos organisationer och enskilda människor leder diskussionen i olika riktningar hos professionella och brukare. Den forskning som belyses i studien visar att professionellas förhållningsätt har en betydande påverkan på det arbete som utförs, vilket speglar sig i deras arbete. Organisationerna som socionomerna är verksamma i påverkar yrkesrollen och utförandet av arbetet. Organisationerna sätter ramar för hur den enskilde tjänstemannens arbete ska utföras. Detta stämmer med vad Hasenfeld (2010) belyser i sin teori om människobehandlande organisationer. Människobehandlande organisationer syftar till att kunna förändra människors levnadsvillkor. I den enskilde tjänstemannens arbete uppkommer då ett antal kriterier som organisationen ställer. Detta kan exempelvis vara handlingsutrymme i arbetet samt vilket förhållningsätt som speglas mot brukaren (Hasenfeld, 2010).

Personer med lindrig utvecklingsstörning har traditionellt betraktats som en svagare grupp i samhället (Areschoug, 2005). Socionomer har möjlighet att arbeta i verksamheter där personer med lindrig utvecklingsstörning blir aktuella, dessa organisationer kan vara vuxenhabiliteringen och LSS. En annan verksamhet som föräldrar med lindrig utvecklingsstörning kan bli aktuella i är individ och familjeomsorgen. Deras roll blir då utreda och bedöma föräldraförmågan hos föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. Dessa organisationer har olika utgångspunkter i arbetet med föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. Litteraturen inom området ger en bild av att det finns en riktad misstro hos olika professioner mot lindrigt utvecklingsstörda föräldrar och deras föräldraskap. I och med detta blir det av intresse att studera socionomernas uppfattning i arbetet med lindrigt utvecklingsstörda föräldrar, samt hur organisationen och yrkesrollen påverkar förhållningsättet gentemot målgruppen. Den teoretiska utgångspunkten i detta arbete utgår

från två teorier, dessa är gräsrotsbyråkrati samt människobehandlande organisationer. Människobehandlande organisationer behandlas utifrån att kunna förklara organisationens påverkan i förhållningssättet. Teorin om gräsrotbyråkrati behandlas utifrån att kunna förklara hur yrkesrollen påverkar arbetet och förhållningssättet. Dessa teorier genomsyras under arbetets gång.

1.2. Syfte

Syftet med denna studie är att få en ökad förståelse angående socionomernas uppfattning om förhållningssättet i arbetet för personer med lindrig utvecklingsstörning som är föräldrar. Studien syftar även till att undersöka om variationen i förhållningssättet är kopplat till organisation och socionomernas yrkesroll. Utifrån resultatet av studien ämnar författarna att diskutera och problematisera socionomers förhållningssätt till föräldraförmågan hos personer med lindrig utvecklingsstörning.

1.3. Frågeställning

Vilket förhållningssätt ger socionomer uttryck för i sitt arbete för föräldrar som är diagnostiserade med lindrig utvecklingsstörning? Är variationer i förhållningssätt relaterat till organisation och yrkesroll?

2. Bakgrund

I bakgrunden kommer en presentation av de valda organisationer göras samt hur dessa kommer i kontakt med lindrigt utvecklingsstörda föräldrar. Vidare kommer vi presentera vår vårt valda problemområde föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. I detta avsnitt kommer en presentation av målgruppens möte med olika verksamheter samt hur utvecklingsstörningen påverkar föräldraskapet. Vidare följs en presentation av professionellt förhållningssätt och dess betydelse i arbetet. Avslutningsvis kommer även den teoretiska referensramen för detta arbete presenteras.

2.1. Berörda organisationer

Denna studie har vänt sig till verksamheter som arbetar med personer som är föräldrar och har lindrig utvecklingsstörning. Dessa tre organisationer är Habiliteringen, LSS och individ- och familjeomsorgen. Vuxenhabiliteringen är regional och LSS och individ och familjeomsorg är kommunala verksamheter.

2.1.1. Vuxenhabiliteringen

Vuxenhabiliteringen är en del av habiliteringscentrum som erbjuder habilitering och rehabilitering till vuxna med olika funktionsnedsättningar. De som ingår i vuxenhabiliteringens målgrupp är personer med utvecklingsstörning, personer med medfödda eller under uppväxten förvärvade rörelsehinder och personer med förvärvad hjärnskada (Vårdguiden 1177). Personer med lindrig utvecklingsstörning ingår således i habiliteringens målgrupp och därför blir denna organisation relevant för oss.

2.1.2.LSS

I 1 1st § i Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade står det följande

Denna lag innehåller bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer 1. Utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd”, Enligt LSS 5§ ska ”verksamheten enligt denna lag skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som angetts i 1§

Detta påvisar att personer med lindrig utvecklingsstörning ingår i LSS- handläggarnas arbete.

2.1.3.IFO

Enligt 1 kap 1§ Socialtjänstlagen (2001:453) ska varje kommun svara för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. IFO är en förvaltning inom kommunen vilket leder till att de har ett ansvar för kommunens invånare som i detta fall blir barn och unga till föräldrar med lindrig utvecklingsstörning.

2.2 Från utvecklingsstörd till förälder

Under de senaste decennierna har levnadsvillkoren och omständigheterna för individer med utvecklingsstörning förändrats. Föräldrar med lindrig utvecklingsstörning är en heterogen grupp med olika behov som stöter på problem och svårigheter i sitt föräldraskap (Socialstyrelsen, 2007)

Personer med lindrig utvecklingsstörning och deras föräldraskap fortsätter att konfrontera sociala uppfattningar i vårt samhälle (Llewellyn & Hindmarsh, 2015). Att bli förälder och med vem föräldraskapet ska inledas är något som den enskilda människan själv väljer. Detta kan dock bli problematiskt för personer med lindrig utvecklingsstörning då de blir ifrågasatta som föräldrar och ständigt måste vara i kontakt med sociala myndigheter. Personer som har en lindrig utvecklingsstörning och vill bli föräldrar får under graviditeten och efter denna utökade kontakter med olika professionella vilket leder till en ökad kontroll (Socialstyrelsen, 2007). Detta problem kan illustreras utifrån två dilemman som Areschoug (2005) belyser i sin artikel. Det första dilemmat handlar om föräldrars rättighet till integritet kontra barns rätt till skydd, samt det andra om funktionshindrade individers rätt till ett normalt vuxenliv och självbestämmande kontra rättigheten till samhällsskydd och stöd. I detta blir verksamheternas roll att bedöma, stödja eller informera om föräldraskap och föräldraförmåga till dessa föräldrar.

Ett bra föräldraskap beskrivs i form av en process där föräldrar engagerar sig i sitt barn. Föräldrarna ger barnet den känslomässiga och fysiska omsorg samt den näring och det skydd som barnet behöver. Den omgivning barnet lever i ska bidra till att barnet utvecklas och får en känslomässig mognad och en social kompetens (Socialstyrelsen, 2005)

I en rapport från Socialstyrelsen (2007) beskrivs begreppet föräldraförmåga vara ett begrepp som vuxit fram för att kunna definiera vad som ska ingå i ett bra föräldraskap. Dock är det

komplext att definiera vad som ingår i en god föräldraförmåga. Begreppet bygger på normativa värderingar och är socialt konstruerat och kulturellt betingat (Socialstyrelsen, 2005). En person som bidragit till definitionen av föräldraförmåga är Kari Killen, (2005). Hon påtalar att förutsättningarna för att bli en bra förälder ligger på att personen i fråga själv har en relativt god självkänsla. Andra faktorer som bidrar till en god föräldraförmåga är att se barnet som det är, att ha realistiska förväntningar på barnet som hen kan klara av, empati för sitt barn och ett positivt känslomässigt engagemang.

Föräldrar med lindrig utvecklingsstörning är överrepresenterade i olika vårdförfaranden över hela världen. Sannolikheten att familjer med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning blir aktuella i ärenden för barnskydd och får sina barn omhändertagna är större än för någon annan grupp av föräldrar (Booth & Booth, 2005). Ett annat perspektiv som kan försvåra föräldraskapet för personer med lindrig utvecklingsstörning och som ständigt hotar deras familjeliv är deras ekonomiska situation. Arbetslösheten eller dåligt betalade arbeten som personer med utvecklingsstörning ofta erhåller bidrar till sämre boendeförhållanden. Dessa sårbarhetsfaktorer kan leda till att kraven som föräldraskapet ställer kan bli för mycket för personer med lindrig utvecklingsstörning (Booth & Booth, 1993).

Även Llewellyn och Hindmarsh (2015) påtalar likande problem för dessa föräldrar. Slutsatsen från deras forskning visar att föräldrar med lindrig utvecklingsstörning mår psykiskt sämre och har en bekymmersammare ekonomi vilket påverkar hela familjens utveckling. Dock påtalar författarna att med hjälp av större nätverk och socialt stöd kan den sociala isoleringen motverkas och föräldrar stödjas i sin föräldraroll.

2.3 Professionellt förhållningssätt

Rokenes och Hanssen (2006) väljer att förklara förhållningssätt utifrån tre kategorier. Den första kategorin kallas ”att förhålla sig till sig själv”. Detta handlar i första hand om att våga vara sig själv, att kunna vara spontan, ärlig, äkta utan att förstå sig. Med detta menar författarna att på ett personligt sätt använda, erkänna och utnyttja sina starka sidor, resurser och livserfarenheter. Som professionell måste personen vara medveten om sina känsloreaktioner och hantera dem på ett konstruktivt sätt. Att ha ett genomtänkt förhållningssätt i arbetet får betydelse för ens egen personlighet, förförståelse, den sociala och kulturella bakgrunden. Detta bör eftersträvas i arbetet med människor.

Den andra faktorn kallas ”att förhålla sig till andra”. Detta handlar om att vara emotionellt mottaglig vilket innebär att den professionelle får ge utrymme åt den andra personen. Att arbeta med människor handlar om att till stor del förhålla sig till andra individers känslor och att vara nära i andras kris eller smärtsamma situationer. I denna faktor är det också viktigt att tänka på mötet. För att mötet ska bli givande är det viktigt att personen som professionell accepterar sig själv och accepterar rätten att brukaren kan vara annorlunda. Rokenes och Hanssen (2006) betonar även vikten av att ha ett konstruktivt förhållningssätt så att brukarens olikheter, värdighet och respekt inte kränks. Likaväl som det är viktigt att acceptera andras olikheter bör den professionelle acceptera sin egen skillnad från andra människor i frågor om ålder, kön, intressen, kultur, normer och värderingar.

Den tredje faktorn kallas ”att förhålla sig till olika situationer och yttre krav.” Denna faktor belyser att den professionelle får vara med i situationer där instrumentella handlingar inte är till hjälp. I dessa yrkesutbildningar är själva professionaliteten kunskapen om att kunna analysera, förstå, förutsäga och kontrollera svårartade situationer. (Rokenes& Hanssen, 2006).

Edigus (2002) förklarar begreppet professionell hållning eller professionellt förhållningssätt på följande sätt:

”En professionell hållning tar sig lite olika uttryck beroende på yrkesområde. I de flesta fall gäller sekretess, respekt för uppdragsgivarnas och klienternas värdighet, integritet och autonomi samt inriktning på att göra en professionell insats präglad av insikt, omdöme och kompetens.”

Professionell hållning påverkar troligen hur den professionelle förhåller sig till föräldraskap om föräldrarna har lindrig utvecklingsstörning. Det professionella förhållningssättet kommer även då att spegla sig i socionomernas yrkesroll och i organisationens arbete.

2.4 Teoretiska perspektiv

2.4.1. Gräsrotsbyråkrati kontra brukarens unika behov

I vår studie är det av intresse att få kunskap om hur organisationen påverkar den professionelle socionomen i hans vardagliga arbete samt hur detta påverkar besluten och insatserna de kommer fram till i arbetet med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning.

Socialt arbete myntades som begrepp för cirka 130 år sedan och är ett arbete som utförs i organisationer. Detta illustrerar att socialarbetaren uteslutande befinner sig i en stor eller mindre byråkratisk organisation. För att kunna få en förståelse för socialarbetets villkor och dess förutsättningar behöver man även förstå organisationen de utför sitt arbete i (Lundström& Sunesson, 2009).

Hans Esping beskriver i sin bok *Tiden* (1984) vilken profession som kan definiera sig som gräsrotsbyråkrat och vad som ingår i arbetet. Gräsrotsbyråkrater är de tjänstemän som arbetar inom den offentliga sektorn och som i sitt arbete kommer i direktkontakt med människor. Gräsrotsbyråkrater är de som svarar för att politiska beslut blir till faktiskt handlande. Kortfattat kan en gräsrotsbyråkrat beskrivas som en offentlig tjänsteman som i arbetet ska ta hänsyn till politiska beslut samt eget omdöme och agera så att det blir omärkbar överensstämmelse mellan dessa två aspekter (Esping, 1984).

Lundström och Sunesson (2012) förklarar två grundläggande sätt att undersöka en organisation som exempelvis socialtjänsten. Det första är utifrån ett resursperspektiv och det andra är utifrån ett regelperspektiv. I dessa är det tillgängligt att undersöka det konkreta arbetet utifrån ”vad är det jag gör” samt ” när gör jag det jag säger att jag ska göra.” Utifrån detta kan slutsatsen bli att både regelverket och resurserna är viktiga i socionomens arbete.

Esping (1984) anser att den enskilde gräsrotsbyråkrats arbete kan avvika från arbetsgruppens, dock agerar denna grupp oftast i ett socialt sammanhang. I dessa

sammanhang finns det fyra delar som samverkar och är avgörande för gräsrotsbyråkratens bestämda beteende på arbetsplatsen. Den första faktorn är arbetsmiljön med dess administrativa regler och rutiner som etableras, den andra faktorn är det samhällssystem som gräsrotsbyråkraten befinner sig i. Detta betyder de förväntningar och den uppfattning allmänheten har på gräsrotsbyråkratens roll. Den tredje faktorn är de professionella och yrkesmässiga kopplingarna. Den sista faktorn som påverkar de bestämda beteendena hos byråkraterna är interaktionen mellan professionell och klient. Detta är den faktor som starkast belyser byråkratens klivna lojalitet mellan profession och organisation.

Enligt Esping (1984) uppenbaras dilemmat i byråkratens arbete då hen måste kunna redovisa sitt arbete inom ramen för organisationens policy och ramverk. Byråkraten måste samtidigt vara öppen för varje brukare och se till det unika behovet. Detta leder till att byråkraten befinner sig i skärningspunkten mellan byråkratins ramar och regler samtidigt som hen möter olika brukare med olika former av bekymmer och svårigheter. Johansson (2008) belyser exempel på olika dilemman socialarbetaren kan möta mellan profession och organisation. Dessa dilemman är systemets krav kontra de mänskliga mötena, socialarbetarens kontroll kontra behandling samt tillit kontra misstro. För att hantera arbetsuppgifterna måste gräsrotsbyråkraten ha en viss handlingsfrihet i arbetet. Friheten i arbetet kan leda till att ledarna eller cheferna i grupperna ställer högre krav på redovisning utav arbetet snarare än utförandet av arbetsuppgifterna (Esping, 1984).

En annan känd statsvetare som forskat om professionella och deras arbetsförhållanden är Michael Lipsky. Eftersom socialarbetare är en av de grupper som Lipsky anger som gräsrotsbyråkrater är denna teori av relevans för studien. Val av att belysa Lipsky (1980) gjordes då perspektivet av teorin ger en påtagligare beskrivning av brukarens kontakt med professionella samt professionella gräsrotsbyråkraters utförande av arbete.

Gräsrotsbyråkrater beskrivs som arbetare inom den offentliga sektorn. Gräsrotsbyråkrater beskrivs även i termer av de arbetsgrupper som i sitt arbete direkt interagerar med människor och har en betydande roll i resultatet av sitt arbete ingår i denna arbetsgrupp. Dessa professioner är polisen, lärare, domare och socialarbetare.

Lipsky (1980) medger att de brukare som kommer i kontakt med gräsrotsbyråkrater är unika och har olika typer av livserfarenheter, personligheter och aktuella livsförhållanden. När denna person kommer i möte med byråkraten förändras hen från unik person till en brukare som kategoriseras in i byråkratens arbete och får den behandling som bestäms av byråkraten. De organisationer som gräsrotsbyråkraterna tillhör har en avgörande och viktig roll och styrs oftast av välfärdsstaten. Detta leder till att de personer som söker sig till dessa verksamheter gör det "ofrivilligt" på grund av att det bara är de statliga myndigheterna som kan erbjuda stöd för brukarens situation.

Ett exempel är att personer med lindrig utvecklingsstörning är berättigade till LSS-insatser. Dock måste dessa bli beviljade av en LSS-handläggare som gör en behovsprövning. Detta leder till att personen går från unik till en brukare i LSS-handläggarens arbete. Eftersom det bara är LSS-handläggarna i kommunernas förvaltningar som är berättigade till att fatta beslutet blir individerna tvungna att söka sig till dessa.

Det arbete som är unikt för gräsrotsbyråkrater är att de är överens i sitt arbete. Detta påverkar engagemanget i mötet med klienter samt kvaliteten i den yrkeserfarenhet som bildas. Lipsky (1980) medger att han använder ordet alliering till att beskriva relationer mellan kollegor, samt relationen mellan tjänsteman och arbetare. Denna alienering som beskrivs leder till att beteenden och attityder uppstår i arbetet. Alliering mellan kollegor leder till ett flertal konsekvenser som påverkar utförandet av arbetet. Exempel på dessa är utformning av arbetsuppgifter, beslutsfattande, kontroll över pågående ärenden samt influenser som påverkar slutresultatet. Även fast gräsrotsbyråkraten har stöd och alliering till sina medarbetare, utförs själva arbetet ändå individuellt. Detta kan kopplas till det arbete som socionomer utför främst inom myndighetsutövning då gruppens medlemmar påverkar varandra och försöker arbeta lika men det är ändå den enskilde tjänstemannen som utför arbetet i utredningar och tar beslut som hen själv ska kunna ta ansvar för.

Utförandet av arbetet gräsrotsbyråkraterna gör blir motsägelsefullt i den bemärkelsen att byråkratens arbete handlar om service som ges från människa till människa. I denna service ska det ingå interaktion, omtänksamhet och ansvar. Dock är det även byråkratens arbete att leverera servicen via organisationen vilket leder till skapandet av olika metoder och modeller för lika behandling till individer som blir aktuella inom dessa verksamheter (Lipsky, 1980).

Lipsky (1980) anger att gräsrotsbyråkrater även måste förhålla sig till ett arbete där det finns begränsat med resurser. Detta leder till att omsorgen och ansvaret blir villkorat. Gräsrotsbyråkraterna förväntas att i sin yrkesroll vara mer än välvilliga. De ska i sin yrkesprofession kunna använda sig utav sin kunskap, erfarenheter, kunna säkra klientens position och erbjuda den bästa behandlingen och servicen. Byråkraterna ska i sitt arbete göra bedömningar utifrån trovärdighet, hur berättigade brukarna är till servicen samt hur de presterar under tiden de är aktuella. Detta leder till att byråkraten är en domare och tjänsteman i sitt arbete. Lipsky (1980) menar att det är denna punkt som gör byråkratens roll problematisk och svår att förhålla sig till i arbetet. Detta påvisar att byråkraten påverkas av sin omgivning och den organisation hen arbetar i.

2.4.2. Människobehandlande organisationer och dess komplexitet

Det som förenar de organisationer där socionomer är verksamma är att de finns i det som kallas för välfärdsstatens kärnområde. Exempel på dessa är habiliteringen, LSS och Individ och familjeomsorgen. Den största arbetsgivaren tillhör alltså den offentliga sektorn. Human service organizations är en amerikansk term som använts för de organisationer där socialt arbete utförs. I Sverige finns det en motsvarande term vilken är människobehandlande organisationer.

Yehekel Hasenfeld är professor i social välfärd och har bland annat givit ut en bok om human service organisationer och vilka svårigheter som dessa möter. Nedan följer en sammanfattning av de viktigaste delarna av boken ”*Human Services as complex organizations*” (2010) som är av relevans för arbetets frågeställning. I studien kommer det att användas den svenska termen människobehandlande organisationer.

Människobehandlande organisationer skiljer sig från andra organisationer i den bemärkelsen att de inriktar sig på arbetet i direkt kontakt med människor. Brukarna blir ”råmaterialet” i det vardagliga arbetet. En annan aspekt av definieringen är uppdraget att skydda och främja välfärden samt personerna de finns till för. Det som är karakteriserande för dessa organisationer är att åstadkomma mål via formella regler och lägga upp ansvarsfördelning via olika system. Människobehandlande organisationer arbetar med människor och därför ligger utgångspunkten i arbetet på etik och moral. Arbetet inkluderar relationer mellan professionell och brukare i en institutionell miljö. Enligt Hasenfeld (2010) behövs människobehandlande organisationer då behoven i en människas liv förändras konstant beroende på livssituationen. Detta leder till att stöd och hjälp från professionella kan behövas.

Människobehandlande organisationer syftar till att förändra människors beteenden. I arbetet bidrar detta till ett antal moraliska ståndpunkter som behövs i arbetet med människor. Dessa ståndpunkter är a) personens sociala värde, b) fördelning av ansvar, c) mottaglighet för förändring, d) önskat slutresultat, e) syn på personen som ett objekt eller ett subjekt. Dessa punkter är ömsesidiga och påverkar varandra. Människobehandlande organisationer symboliserar omsorg i samhället, och beskrivs som samhällets skyldighet för medborgarens välbefinnande, samtidigt som organisationerna är byråkratiska, hårda, påträngande och kontrollerande.

De som arbetar i människobehandlande organisationer har makt över sina klienter. Sådan makt tolkas till en asymmetrisk makt mellan arbetare och brukare. Hasenfeld (1980) menar att det både från klientens samt organisationens perspektiv är bäst att samarbetet är baserat på förtroende. Utvecklingen av relationen mellan brukare och professionell är en grundläggande trygghet och tecken på att arbetares makt inte kan missbrukas. Detta leder till att människobehandlande organisationer har ett komplext system där det finns interna och externa kontroller. Syftet med dessa är att arbetet ska vara rättvist mot alla brukare samt att kunna skydda den trovärdighet som finns gentemot dessa organisationer. Förtroende är i denna kontext ett svårdefinierat begrepp, likaväl som det är viktigt. Dock måste förtroendet vara opersonligt i den meningen att det är baserat på begränsad och sporadisk kontakt mellan brukare och professionella (Hasenfeld 2010).

För att en förtroendefull relation ska skapas måste två viktiga problem besvaras. Den första faktorn är bestämmanderätt och den andra är makt. Makten bör tolkas som asymmetrisk mellan brukare och klient. En god relation blir avgörande i arbetet för att professionella ska undvika maktmissbruk (Hasenfeld 2010).

Även Lundström och Sunesson (2012) betonar vikten av kontroll i människobehandlande organisationer. Författarna påtalar att makten som socionomer erhåller i arbetet är organisatoriskt förankrad. Den enskilde socialarbetaren har oftast stort handlingsutrymme inom ramen för organisationens policy och regelverk. Dock måste även den politiska ledningens makt och ramar belysas då den sätter gränser för maktutövande.

2.5 Avslutning

Teorierna om gräsrotsbyråkrati och människobehandlande organisationer är av relevans i vår studie då de ger en tydlig bild av hur den enskilde socionomens arbete påverkas av olika faktorer. Dessa faktorer är exempelvis organisationens kultur, medarbetare, maktposition, ledningen, etik, beteenden samt regler och rutiner på arbetsplatsen. Faktorerna leder till att utformande av arbetsuppgifter och beslut påverkas av den miljö och organisation som socionomen befinner sig i. Vi antar att för de socionomer som arbetar inom IFO, LSS och vuxenhabiliteringen kommer dessa faktorer att spegla sig i utförandet av arbetet med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning. Utifrån dessa teorier kan det antas att de socionomer som kommer att intervjuas i studien kommer spegla organisationens uppfattning av föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. Människobehandlande organisationer är komplexa och då både handlingsutrymme och kontroll förekommer i arbetet måste socionomer påverkas ytterligare av organisationen i utförandet av det vardagliga arbetet.

3. Tidigare forskning

Föräldraskap vid utvecklingsstörning är en komplex och känslig fråga som debatterats utifrån föräldrarnas perspektiv (Lindblad, Fernell, Gillberg & Pipping, 2016). Internationellt finns det en gedigen forskning och litteratur som berör området föräldrar med lindrig utvecklingsstörning, dock är informationen och forskningen inte så omfattande i Sverige. När det gäller professionellas syn och förhållningssätt till målgruppen är det begränsat med forskning.

3.1. Begränsningar och Avgränsningar

Forskningen som redovisas är publicerad från 1997 och framåt. Studierna är av olika kvalitet och belyser både professionellas perspektiv och brukarens perspektiv som förälder och som barn. Forskning som inkluderas i studien belyser hur föräldrar och professionella upplever sin situation samt ett antal rapporter och artiklar som belyser barnperspektiv. Detta då många av dessa rapporter och artiklar även inriktar sig på föräldraförmåga samt de svårigheter personer som är föräldrar med lindrig utvecklingsstörning möter i kontakt med professionella. Artiklar som exkluderas är de som ansågs hade ett fokus på familjeliv och de artiklar som inriktar sig på stödprogram och stödprocesser till föräldrar med lindrig utvecklingsstörning.

3.2. Litteraturöversikter

Den första litteraturöversikten som presenteras är författad av IASSID (2008). Uppdraget var att FN:s konvention för rättigheter för personer med lindrig utvecklingsstörning skulle få genomslag i medlemsländerna. Enligt IASSID (2008) finns det forskning från fem årtionden som visar på att vissa föräldrar med lindrig utvecklingsstörning kommer att lyckas med sitt föräldraskap medan andra kommer att få kämpa för att behålla vårdnaden av sina barn.

Som grupp är föräldrar med lindrig utvecklingsstörning stigmatiserad och har många utmaningar att förhålla sig till. Dessa utmaningar kan exempelvis vara fattigdom, begränsade resurser som de allra flesta föräldrar kan ta för givet. Det handlar till exempel om respekt, moraliskt stöd, god vägledning och praktisk hjälp av samhället och närstående (IASSID, 2008). Detta medför även en omfattande diskussion om vilka svårigheter och utmaningar denna målgrupp möter. Merparten av forskningen som utförts inom området kommer från

höginkomstländer. Inom forskningen delas personer med lindrig utvecklingsstörning in i tre olika grupper. Den första gruppen är de individer som institutionaliserades och numera bor i samhället och har barn, den andra gruppen definieras som de personer som inte blev institutionaliserade, dock får de stöd för föräldraskap och sin utvecklingsstörning. Den tredje gruppen kallas för den dolda majoriteten. I denna grupp ingår de individer som i skolan betraktades som långsamma och hade inlärningssvårigheter. Efter skolan lever de i en gemenskap där det finns lite eller inget stöd alls. Denna grups svårigheter blir inte aktuella förrän de blir föräldrar då deras kognitiva förmåga ifrågasätts (IASSID, 2008).

Forskning visar att det finns evidens för att föräldrar med lindrig utvecklingsstörning och deras barn i högre utsträckning blir aktuella i socialtjänsten. När kvinnor med lindrig utvecklingsstörning blir gravida ses det från omgivningen som ett misstag som inte bör upprepas, istället för en situation som bör firas. Forskning visar även att dessa kvinnor möter ett motstånd i sin fertilitet och ofta får höra om möjligheten till abort. Vid graviditet och födsel är dessa föräldrar oftast inte tillåtna att ta med sitt barn hem utan de möter en omfattande granskning och lever med rädslan över att barnet kommer att omhändertas (IASSID, 2008).

Vidare presenteras forskningsöversikten *Föräldrar med lindrig utvecklingsstörning och deras barn - vad finns det för kunskap?* (2005). Forskning inom området visar att professionella upplever samarbetsvårigheter i mötet och arbetet med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning. Professionella upplever även svårigheter av att samverka med andra professioner som arbetar med målgruppen. Föräldrarna kan i sin tur ange att de känner sig ifrågasatta av professionella samt att professionella inte tar hänsyn till deras problematik. En annan svårighet som professionella anger att de upplever i arbetet med målgruppen är förmedlingen av information. Det finns studier som visar på att professionella har bristande kunskap om utvecklingsstörning. De professionella förlitar sig mycket på det verbala språket och tenderar att använda ett språk som inte är anpassat för personer med lindrig utvecklingsstörning. Detta kan kopplas till samarbetsvårigheterna som professionella upplever i arbetet. Ett dilemma professionella anser att de hamnar i vid arbete med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning och deras barn är att kunna värna och tillvara barnens respektive föräldrarnas rättigheter. Resonemanget bör föras så att fokus ligger på att både föräldrarna och barnen ska få en så bra tillvaro som det är möjligt (Socialstyrelsen, 2007).

3.3. Artiklar

De artiklar som belyses i fortsättningen är valda utifrån de teoretiska perspektiven som valts till studien. Frågor som har att göra med teorier människobehandlande organisationer och gräsrotbyråkrati speglas på olika sätt i dessa artiklar. När det gäller professionellas förhållningssätt till föräldrar med lindrig utvecklingsstörning finns det begränsat med litteratur.

Skov & Henningsen(2001) belyser två olika perspektiv i professionellas förhållningssätt till föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. Det första perspektivet är föräldrar som har förmåga och det andra är föräldrar som är oförmögna att ta hand om sitt barn. De professionella som betraktade föräldrar med lindrig utvecklingsstörning som personer med

förmågor har en uppfattning om att dessa är som vilka andra samhällsmedborgare som helst och det återspeglades i deras arbetssätt. Detta genom att professionella genomförde utredningar och gjorde de insatser som de skulle gjort med vilket ärende som helst. De professionella som uppfattade personer med lindrig utvecklingsstörning som oförmögna bedömde i sitt arbete att föräldrar med lindrig utvecklingsstörning generellt inte kan ta hand om sig själva och än mindre kunna ta hand om ett barn. De professionella ansåg att denna grupp inte hade möjlighet att kunna utveckla en god föräldraförmåga. Professionella i denna grupp arbetade förebyggande mot graviditet samt att professionella vid graviditet rekommenderade dessa föräldrar abort (Skov & Henningsen, 2001). Enligt författarna kan de olika aspekterna förklaras utifrån att professionella har olika människosyn. Den positiva gruppen av professionella ser föräldrar med lindrig utvecklingsstörning som vilka medborgare som helst. Den andra gruppen av professionella ser målgruppen som klienter (Skov & Henningsen, 2001).

Skov och Henningsen (2001) fann att antagligen dominerade ett av dessa två perspektiv i de verksamheter som deltagit i studien. Slutsatsen i studien är att det perspektiv professionella antog i arbetet påverkade deras förhållningssätt gentemot denna målgrupp, dock hade det valda perspektivet inte någon koppling till antal omhändertaganden i verksamheterna och professionella var eniga om att ett förebyggande arbete var viktigt för denna målgrupp. Artikeln visar på att teorin om människobehandlande organisationer är aktuell inom arbetet med denna målgrupp. Författarna i artikeln poängterar att synen på brukare påverkar utförandet av det professionella arbetet. Detta visar på att det finns samband mellan teorin om människobehandlande organisationer och artikelns utgångspunkt.

Även Starke (2011) belyser professionellas erfarenheter och förhållningsätt i arbetet med målgruppen. Författaren påtalar att föräldrar med lindrig utvecklingsstörning och professionella ofta inte är överens om vilket stöd som är effektivt för utvecklingen i föräldraskapet. Lindrigt utvecklingsstörda föräldrar känner sig tvingade till att acceptera stöd som de anser inte är lämpligt. Enligt Starke(2011) upplever professionella framförallt svårigheter i arbetet med målgruppen när det gäller kommunikation, exempelvis vid förklarandet av vad föräldraskap innebär, vilka krav som ställs, inför en förälder. En annan svårighet professionella poängterar är att få dessa föräldrar uppmärksamma på barnets utveckling. Författaren påtalar även att professionella anser att det är svårt att bemöta och samarbeta med föräldrar som har en lindrig utvecklingsstörning. En förklaring till detta, enligt Starke (2011), är att professionella inte har den kunskap och förståelse som krävs för att förstå vad lindrig utvecklingsstörning innebär och vilka följder och konsekvenser diagnosen innebär. En bristande kunskap kan leda till negativa attityder och för höga förväntningar på personer med lindrig utvecklingsstörning. Behovet av ökad kunskap bland professionella är stort (Starke, 2011). Artikeln belyser dilemmat som Esping(1984) beskriver i sin teori om gräsrotsbyråkrati vilket handlar om att kunna redovisa och utföra arbetet inom organisationens ramar kontra att se till varje brukare unika behov.

McConnell, Llewellyn och Bye (1997) redogör kring vilken typ av stöd och service föräldrar med lindrig utvecklingsstörning skulle behöva, enligt professionella. Författarna redogör även

för vilka problem som uppkommer i arbetet för att utföra och anordna stöd och service till denna målgrupp. Utifrån dessa frågor till professionella delar författarna upp synpunkterna i tre huvudproblem. Dessa tre är 1.föräldrars särskilda behov 2.önskvärda egenskaper hos föräldrarna 3.begränsningarna för leverans av insatser. Enligt McConnell, et.al. (1997) är stöd till föräldrarna med utvecklingsstörning inte en kortsiktig lösning, utan barns behov ändras lika väl som föräldrarnas. Vissa föräldrar kommer alltid vara beroende av stöd av professionella medan andra kommer att ha insatser under kortare tid. Dock belyser även dessa författare professionellas behov av kunskap för att förebygga negativa attityder i arbetet. Författarna påtalar att det behövs stödprogram för långsiktig lösning för att dessa personer ska få stöd för att kunna stödja sina barn. Författarna påtalar att ”lösningen” bör utarbetas med de professionella som arbetar med denna målgrupp (McConnell, Llewellyn & Bye 1997).

Även Jöresskog & Starke (2013). belyser professionellas sätt att beskriva sitt arbete där föräldrarna har lindrig utvecklingsstörning samt hur professionella reflekterar över sin egen roll i arbetet med målgruppen (Jöresskog & Starke, 2013). I studien pekar författarna på forskning som visar att föräldrar med lindrig utvecklingsstörning med rätt stöd har förmågan att få en positiv anknytning till sina barn, kunna förbättra problemlösningar samt utveckla sin kompetens i det vardagliga livet som föräldrar. Författarna betonar dock att svårigheterna som uppstår när kunskap ska implementeras i praktiken. Jöresskog och Starke (2013) konstaterar att hur respondenterna arbetade med denna målgrupp skilde sig åt utifrån vilken organisation, arbetsmiljö och arbetsuppgift respondenterna hade i arbetet med föräldrar med lindrig utvecklingsstörning.

3.4. Avslutning

De artiklar som valts för studien har olika ingångspunkter, dock har flertalet av studierna inom området belyst professionellas samarbetssvårigheter med målgruppen samt behovet av ökad kunskap hos professionella. Forskningen inom området belyser oftare svårigheterna i arbetet med målgruppen. Det som blir påtagligt utifrån dessa artiklar är att det förhållningssätt professionella har i arbetet med denna målgrupp påverkar utvecklingen av en god föräldraförmåga. Dock visar artiklarna att det är viktigt att se till att de professionella de får möjlighet att utveckla sina kunskaper och stödja målgruppen på högre nivå. Artiklarna visar på att rollen i organisationen och dess ramverk troligen påverkar utförandet av tjänstemannens arbete. Detta undersöks närmare i denna studie.

4. Metod

Data insamlingsmetoden för denna studie utgörs av semistrukturerade intervjuer med sex socionomer från tre olika organisationer i en region i Sverige. En intervju har genomförts med en forskare inom området. Detta för att få forskningens perspektiv på utvecklingsarbetet kring målgruppen, samt för att kunna få en ökad förståelse för hur kunskap och utveckling påverkar arbetet för socionomerna i de olika verksamheterna. Flera socionomer i tre olika organisationer har intervjuats för att kunna få en uppfattning om hur professionella i olika organisationer resonerar kring målgruppen samt ställt forskarens perspektiv mot socionomernas perspektiv.

Bryman(2011) anger att kvalitativ forskningsmetod lägger tonvikten på orden, det är orden som analyseras. Studien är baserad på kvalitativ forskningsmetodik, detta då studiens frågeställning är utformad för att förstå socionomers uttryck i förhållningssättet till föräldrar med lindrig utvecklingsstörning i sitt arbete och om variationen i förhållningssätt är relaterad till organisationstillhörighet och socionomers roll. Den kvalitativa forskningsmetodiken ger möjlighet till en mer öppen och djupare insamling utav empiriska data vilket passade arbetets frågeställning. För att ge intervjufrågorna ett adekvat innehåll inleddes studien med en litteraturöversikt.

4.1.Litteratursökning

Litteratursökningen har skett på Jönköpings University biblioteks databaser. Följande databaser har använts för att söka relevant vetenskaplig litteratur: Primo, SocINDEX och Google scholar. Annat material har sökts via Google, exempelvis olika tidningsartiklar. De sökord som har valts att använda för att söka vetenskapliga artiklar är

Intellectual disability, Parents with mild intellectual disability, Professionals and intellectual disability, samt Professionals in field and intellectual disability.

Olika kombinationer har provats av dessa ord för att få fram relevant litteratur. Författarna började söka på orden intellectual disability, de studier författarna fick träffar på handlade om familjer som har barn med intellectual disability, därmed fick sökorden ändras. Vi sökte på orden Parents with mild intellectual disability vilket gav en större mängd träffar.

4.2. Urval

I kvalitativa undersökningar läggs fokus inte på antalet undersökningsenheter utan det eftersträvade är att de enheter som valts för studien kan ge bra och intressant information som ska vara relevant för forskningsfrågan. Studiens urval är styrt av syftet (Jacobsen, 2012). Urvalet av respondenter gjordes utifrån ett målinriktat urval. Med detta menas att urvalet handlar om att välja ut respondenter på ett strategiskt sätt så att de personer som väljs ut är relevanta för forskningsfrågan (Bryman, 2011). Organisationerna som kontaktades är: socialtjänstens individ- och familjeomsorg, vuxenhabiliteringen samt myndighetskontorets LSS-enhet i olika kommuner i en region i Sverige. I studien ingick dessutom en telefonintervju med en forskare som har expertkunskaper inom ämnet. Första steget i processen var att kontakta socionomerna i de valda organisationerna. Det andra steget var att presentera oss samt ge information om vad vi är intresserade av att studera. Nästa steg var att skicka ut ett informationsbrev till de valda respondenterna. Informationsbrevet innehåller all information om vår studie samt etiska överväganden. Efter detta inväntade vi respons och bokade in intervjuer efterhand.

4.3. Datainsamlingsmetod

Valet av datainsamlingsmetod får för det mesta konsekvenser för undersökningens resultat, det är extra viktigt att välja en metod som matchar forskningsfrågan och förhålla sig till hur valet kommer att påverka resultatet utav studien (Jacobsen, 2012).

Bryman (2011) anger att semistrukturerade intervjuer utgår från en intervjuguide. I denna guide ska det finnas en lista med specifika teman som forskaren ska beröra under intervjun. I

de semistrukturerade intervjuerna har respondenterna en stor frihet att utforma svaren efter sina egna villkor. Semistrukturerade intervjuer ansågs vara en datainsamlingsmetod som passade forskningsfrågan då den erbjuder struktur under intervjuerna samtidigt som respondenterna fritt får utforma svaren på frågeställningarna. Innehållet i guiden baserades på litteraturoversikten. Data är baserade på individuella intervjuer med socionomer. Sammanlagt har sju intervjuer genomförts. Två socionomer har intervjuats i varje organisation och en forskare från ett kunskapscentrum.

4.4. Utformning av intervjuguide

Enligt Bryman(2011) är det avgörande i en intervjuguide att forskaren ska få fram information som hen behöver för sin studie. Formuleringarna av frågorna ska inte vara specifika eftersom det kan vara ett hinder för att få bredare information utifrån intervjuguiden.

Frågorna i intervjuguiden (Bilaga 2) som använts under studien var inspirerade av litteraturen, Bryman (2011), Lindblom (2015) samt Starke (2011). Intervjuguiden (Bilaga 2) var uppdelad i fyra olika teman: bakgrundsfrågor, attityder, bemötande samt det stöd som erbjuds. Själva utformningen gjordes enligt de instruktioner som anges av Bryman (2011) i boken *Samhällsvetenskapliga metoder*. En del av de frågor som ska vara med i en intervjuguide är bakgrundsfrågor om respondent. Frågorna angående attityder inspirerades av en artikel av Starke (2011) då den belyser professionellas upplevelser och attityder av arbetet med denna målgrupp samt vilket stöd som är anpassat till föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. De frågor som behandlade bemötande inspirerades av Lindblom (2015) då den anger vikten av ett gott bemötande i mötet med brukare.

Av de sju genomförda intervjuerna var sex direkta intervjuer med respondenterna på deras arbetsplatser. En intervju har genomförts på telefon. Intervjuerna varade mellan 30 och 60 minuter. Intervjuerna spelades in och transkriberades ordagrant. Det transkriberade materialet har skrivits ut och kodats i analysen.

4.5. Analysmetod

Det empiriska materialet som samlats in genom intervjuer har analyserats med inspiration från tematisk analys. Tematisk analys är en av de vanligaste analysmetoderna i kvalitativ forskningsmetodik (Jacobsen, 2011). Med tematisk analys menas att den empiriska dataanalysen byggs utifrån sökandet efter teman. Dessa teman kommer fram utifrån kodning och kategorisering av empiriska data. Teman identifieras genom upprepad noggrann läsning av materialet. Nästa steg blir då att skapa kärnteman som sedan analyseras var för sig i olika subbteman (Bryman, 2011). I texten identifierades meningsbärande enheter som består av ord, meningar samt avsnitt. Det första steget i en analys är att förenkla och sortera dessa enheter vilket kallas för tematisering. Genom att utföra tematisering bildas större enheter som skapar en helhet inom ramen för intervjuerna. (Jacobsen, 2011).

Analysen har ett deduktivt liknande förhållningssätt och är inspirerad av de teorier som valts till studien, det vill säga gräsrotsbyråkrati och människobehandlande organisationer. Det första steget i analysprocessen blev att sortera det empiriska material med teorierna som ledstjärnor. Detta gjordes genom att läsa de transkriberade empiriska data flera gånger. Först

lästes data var och en för sig och det som inte var av relevans togs bort. Efter detta började materialet reduceras utifrån tre bestämda teman som relaterades till specifika situationer som matchar definitionen av professionellt förhållningssätt. Dessa tre teman är 1. Att förhålla sig till sig själv 2. Att förhålla sig till andra och 3. Att förhålla sig till olika situationer och yttre krav. Varje tema fick sin egen färg. Nästa steg var att föra ihop alla intervjuer under de tre specifika temana i nya anteckningar. Utifrån detta lästes materialet igenom med tanke på de valda teorierna vilket resulterade i olika koder. Vi sökte efter situationer som beskrev hur respondenterna förklarade sitt arbete utifrån den organisation de arbetade i. Koderna i sin tur ledde till framtagande av tre olika teman som kommer att presenteras i resultaten och analysen. Alla sju intervjuer i studien analyserades på samma sätt, dock kommer intervjun med forskare att presenteras separat och ställas mot socionomernas intervjuer i resultatet.

4.6. Etiska överväganden

Bryman (2011) anger att det finns fyra etiska principer som forskarna ska hålla sig till när man gör en studie. Den första principen är informationskravet. Forskaren ska informera respondenterna om den aktuella studiens syfte. Det innebär att respondenterna ska bli medvetna om att deras deltagande är frivilligt och att de har rätt att hoppa av från studien om de så önskar. Den andra principen är samtyckeskravet. Enligt denna princip har respondenterna rätt att själva bestämma över sin medverkan. Den tredje principen heter konfidentialitetskravet som handlar om att alla uppgifter om respondenterna ska behandlas med största möjliga konfidentialitet. Personuppgifter måste förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan komma åt dem. Den sista principen är nyttjandekravet vilket handlar om att uppgifter som samlas in om enskilda personer får användas endast för forskningsändamålet.

I studien har de fyra principerna använts. Informationskravet har tagit i beaktande genom utskick av informationsbrev (Bilaga 1) där de fick tillgång till studiens syfte och utgångspunkt samt frivillighet att delta. Samtyckeskravet kan kopplas ihop med informationskravet, då respondenterna själva valde att samarbeta med oss. Författarna har varit noga med att informera om konfidentialitetskravet. I början av varje intervju fick respondenterna förfrågan om att spela in samtalet. Sedan har respondenterna informerats om att alla personuppgifter kommer att vara anonyma i vår studie. Nyttjandekravet har tagits i beaktande då det data som framkommit endast används för denna studie. All data från intervjuerna kommer att raderas efter avslutande av arbetet. Författarna anser att det inte är etiskt problematiskt att göra intervjuer med respondenterna eftersom dessa själva valde att vara med i studien och var medvetna om syftet med densamma. I vår intervjuguide (Bilaga 2) har författarna varit noggranna med att inte ställa känsliga eller personliga frågor så att det inte uppkommer etiska problem.

4.7. Kritik mot kvalitativ forskning

Bryman (2011) anger att den största kritiken mot kvalitativ forskning är svårigheten med generalisering. Forskaren i en kvalitativ studie gör ostrukturerade intervjuer med ett litet antal individer så det är omöjligt att generalisera resultatet från en kvalitativ studie till en annan miljö. En annan kritik mot kvalitativ forskning som Bryman (2011) anger är att kvalitativ forskning är subjektiv. Med detta menas att resultatet i forskningen kan bygga på forskarens

egen uppfattning och forskaren kan presentera den del som hen anser är viktig och betydelsefull. Att resultatet i forskningen kan bygga på forskarens egen uppfattning kan förhindras med kritisk granskning av källorna. De data som framkommer under forskningen kommer ifrån källor, enskilda personer via intervjuer. Validiteten i studien påverkas av ens källor. Ett av de vanligaste problemen i kvalitativ forskning är tillgången till dessa källor i form av informanter, respondenter, situationer eller dokument.

4.8. Kvalitet och kontroll

Creswell (1998) anger att kvalitativ forskning strävar efter att förstå den djupa strukturen av kunskap som kommer från respondenterna. Att ha kontroll över sin studie är viktigt. Kontroll som en process förekommer i hela datainsamlingsprocessen. För att etablera trovärdighet för en studie används termerna trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och confirmability vilket betyder ”en möjlighet att styrka och konfirmera”. (Creswell, 1998). Enligt Bryman (2011) handlar trovärdighet om att forskaren säkerställer att forskningen har utförts enligt de regler som finns och att forskaren rapporterar studiens resultat till de respondenter som deltagit i studien. Detta kallas ofta för respondentvalidering.

En social verklighet kan uppfattas utifrån olika beskrivningar. I forskning ska utgångspunkten vara att förklara respondenternas upplevelser och se deras verklighet. I detta arbete har data som insamlats i studien transkriberats och analyserats utifrån det som direkt har sagts från respondenterna. Under arbetets gång har data tolkats med noggrannhet och upprepade försök så att egna värderingar och uppfattningar inte ska påverka. Respondenterna har även fått möjlighet att själva få bestämma om de vill ta del av arbetet vilket krävs för trovärdigheten i studien.

Överförbarhet handlar om hur studiens resultat kan appliceras till andra sammanhang eller liknande kontexter. I kvalitativ forskning syftar resultatet att fokusera på det kontextuella unika och på betydelsen av den sociala verkligheten som studeras (Bryman, 2011). Vår studie utgår från kvalitativa premisser och det är av intresse att kunna förklara den sociala verkligheten respondenterna befinner sig i. Teman i resultatet kan troligen överföras till professionella i samma roller men studiens omfattning är så liten så att överförbarhet i vidare mening inte kan förväntas.

Pålitlighet enligt Bryman (2011) handlar om att forskaren ska säkerställa en fullständig och tillgänglig redogörelse för alla faser av forskningsprocessen så att andra forskare ska ha möjlighet att granska forskningen. I studien redogörs detaljerat för hur forskningsprocessen har genomförts. Detta då presenteras frågeställning vilket leder till presentationen av de valda organisationerna. Data har samlats in med en kvalitativ datainsamlings metod och tolkningen har skett med hjälp av tematisk analys. Under processen behövdes inte ny insamling data göras då den data som insamlats var tillräckligt för att kunna genomföra analys och få svar på forskningsfrågan.

Lincoln och Guba (1985) upplyser vikten av att bevara studiens empiriska material som inhämtas under studiens process, materialet blir underlag för granskning av studien, data i kodad form har därför sparats. Det informationsbrevet(Bilaga1) som använts vid kontakt med respondenterna samt intervjuguiden(Bilaga 2) som användes för inhämtning av data kommer

att bifogas som bilagor i detta arbete. Dock kommer inte svaren i enskilda intervjuer bifogas av etiska skäl.

Möjlighet att styrka och konfirmera handlar enligt Bryman (2011) om att forskaren ska vara noggrann med att tala om att hen agerat i god tro och inte subjektivt. För att agera i god tro och inte vara subjektiv har intervjuerna delats upp så att den ena genomför och den andra transkriberar. Resultatet som presenteras har skrivits enligt den information som respondenterna har givit. I studien har det inte varit för avsikt att förmedla personliga värderingar angående socionomernas arbete. Genom att utföra enskilda transkriberingar och intervjuer samt basera resultatet på information från respondenterna har författarna genom det empiriska materialet försökt medföra nya perspektiv inom området.

4.9. Avslutning

Den kvalitativa metoden är tidskrävande vilket förklarar vår begränsning av antalet intervjuer. Dock är vårt material innehållsrikt där respondenterna har gett mycket information som är av relevans för studien. Kring detta resoneras vidare i resultatet.

5. Resultat och Analys

Resultatet av studien presenteras utifrån de tre temana: upplevelser av arbetet, organisationens roll i utförandet av arbetet och betydelsen av samverkan som framkommit under analysen. De sex intervjuerna med socionomer från organisationerna vuxenhabiliteringen, individ- och familjeomsorgen samt LSS kommer att presenteras i de tre olika temana. Intervjun med forskaren kommer presenteras mer övergripande och kopplas till de tre temana. Varje presentation av tema kopplas till de teoretiska perspektiven.

5.1. Presentation av respondenterna

De respondenter som arbetar inom vuxenhabiliteringen kommer att benämnas HAB-1 och HAB-2 i citaten. HAB-1 har arbetat inom vuxenhabiliteringen i 16 år och har rollen som teamsamordnare. HAB-1 arbetar med målgruppen genom individuella möten eller vid gruppmöten och träffar som hen anordnar i sitt arbete. HAB-2 har varit verksam inom vuxenhabiliteringen i 15 år. Rollen i organisationen är som kurator och temasamordnare och hen träffar målgruppen genom att de söker sig till vuxenhabiliteringen för stöd eller att hen får information om att stöd från habiliteringen behövs via andra verksamheter.

De respondenter som jobbar inom LSS kommer benämnas LSS-1 och LSS-2. LSS-1 har arbetat som LSS- handläggare i 15 år. Hen träffar målgruppen genom att brukaren ansöker om insatser. LSS-2 har arbetat som LSS -handläggare inom verksamheten i 14 år. Hen träffar målgruppen antingen genom att brukaren tar kontakt med hen eller så känner hen till dem från början samt att de kanske hänvisas från andra yrkeskategorier.

Utifrån individ- och familjeomsorgen kommer respondenterna presenteras för IFO-1 och IFO2. IFO-1 har arbetat inom socialtjänsten som socialsekreterare i 20 år. Hen träffar målgruppen genom utredningar efter att en anmälan eller ansökan har gjorts. IFO-2 har arbetat som utredare inom individ- och familjeomsorgen i fyra år. Hen träffar målgruppen i utredningssamtal efter att en anmälan eller ansökan har gjorts.

I studien har vi gjort en telefonintervju med en forskare som arbetar inom ett kunskapscentrum.

Hen har inte en direkt kontakt med denna målgrupp utan har aktuell kunskap om vad som behöver utforskas och utvecklas i arbetet med målgruppen. Forskaren har arbetat inom kunskapscentrumet i fyra år.

5.2. Upplevelse av arbetet

Vid analysen av våra intervjuer framkommer att upplevelsorna av arbetet med målgruppen skiljer sig åt beroende på vilken organisation som respondenterna tillhör. De centrala upplevelsorna som skiljer sig åt handlar om förhållningssätt, kunskap och maktperspektiv i arbetet. De olika socionomerna som vi intervjuat berättade om hur de tycker det är att arbeta med målgruppen. Detta illustreras i form av citat nedan

Habiliteringen

HAB-1 Jag tycker det är jätteintressant så jag tror att där kan vi göra mycket mer och det är väldigt roligt här tycker jag. Det är positivt och det känns att det är mycket på gång, mycket arbete på gång så det tycker jag är kul faktiskt, inspirerande är det faktiskt.

HAB-2 Väldigt spännande, och givande måste jag säga och det är väldig bredd även om man säger att det är ofta lindrig utvecklingsstörning om de gravida och får barn men det ser väldigt olika ut så det är aldrig lika för två.

LSS- handläggarna

LSS-1 Jag tycker det är roligt att jobba med dem här, de är härliga personer de är som de är.

LSS-2 Jag tycker det är roligt, det är det roligaste jag har gjort. Jag tycker det är så berikande att arbeta med den här gruppen för man får så mycket tillbaka.

Individ- och familjeomsorgen

IFO-1 Jag kan tycka att det är ganska svårt, därför att man känner sig i sånt överläge som myndighetsperson. Det är en väldig balansgång man vill inte känna att man liksom kör över. Ibland kan man ha en sån känsla att man leker gud på något sätt.

IFO-2 Det kanske krävs lite mera samarbete med andra parter då man mera jobbar tillsammans då, mycket nätverksmöten .. och så att man jobbar med habiliteringen man jobbar liksom till exempel med boendestödjare å där kan man få hjälp med det praktiska, psykiatrin kanske behöver gå in och hjälpa till mera så det blir ett större samarbete med andra skulle jag vilja säga.

Citaten illustrerar till en del det förhållningssätt och uppdrag de olika organisationerna har i arbete med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning. Habiliteringen och LSS har inte som uppgift att bedöma föräldraförmågan hos dessa personer utan har en roll där de ska stödja eller ge råd och information i olika sammanhang. En annan faktor som skiljer organisationerna åt är att vuxenhabiliteringen och LSS inte är tvingande verksamheter utan brukaren har en frivillig kontakt. Detta medan IFO är den organisation som ska bedöma föräldraförmågan. IFO har också ett arbete där de kan ta till tvingande insatser. Socialsekreterarna arbetar även utifrån barnperspektiv vilket gör att kraven på föräldraförmågan ökar för barnets utveckling.

Skillnaderna kan förklaras utifrån teorin om människobehandlande organisationer. Denna teori påvisar att professionella inom människobehandlande organisationer oftast har makt över sina klienter och att denna makt är ojämn mellan brukare och professionell. Organisationerna har olika uppgifter i arbetet med målgruppen, därför blir makten i arbetet olika utifrån den roll och den organisation socionomen arbetar i. Enligt Hasenfeld (1980) är det betydelsefullt från klientens och organisationens sida att ha förtroende för arbetet som utförs. Tryggheten hos klienten i mötet med människobehandlande organisationer har en stor betydelse för att arbetet ska få ett lyckat resultat. Detta kan kopplas till den forskning som tidigare har presenterats. Enligt forskning finns det tydliga bevis på samarbetssvårigheterna mellan professionella och målgruppen vilket kan leda till olika typer av utmaningar i mötet med målgruppen. Även våra respondenter nämner detta i intervjuerna. Att föräldrar med lindrig utvecklingsstörning känner sig ifrågasatta och utsatta i sin föräldraroll är något som uppreparande nämndes.

HAB-1 Den här gruppen är ofta väldigt känslig för.. alltså de känner sig väldigt utsatta i sin föräldraroll. Det är väldigt lätt att denna grupp känner att dom blir utpekade, ifrågasatta just för att de är föräldrar och de har en oro att dom inte ska få behålla sina barn.

LSS-1 Dom här föräldrarna känner ibland att dom har blivit ifrågasatt och då stänger man sina dörrar ännu hårdare. Det gör att man får vara ganska försiktig i dom här relationerna.

Denna känsla som föräldrar med lindrig utvecklingsstörning beskriver att dem har i kontakt med organisationerna kan sätta stopp för arbetsprocessen (IASSID, 2008). Detta gäller alla berörda organisationer som målgruppen har kontakt med. Detta då socionomer enligt lag har skyldighet att anmäla vid oro för att barn far illa. Detta regleras i Socialtjänstlagen (2001:453) kap 14 1§.

Det finns ett flertal faktorer som påverkar arbetet för den enskilde tjänstemannen. Makten är en sådan faktor som speglas i arbetet och som tjänstemannen måste förhålla sig till. Om ens förhållningssätt innebär en positiv bild av gruppen kommer detta att spegla sig i utförandet av arbetet. Om arbetaren har erfarenheter av utmaningar och svårigheter kommer detta att avspegla sig och upplevas i arbetet med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning.

En annan faktor som påverkar utförandet av arbetet i dessa organisationer är den kunskap som finns om lindrig utvecklingsstörning. Personer med lindrig utvecklingsstörning är en av de målgrupper som vuxenhabiliteringen och LSS arbetar med ständigt vilket innebär att dessa organisationer har mer kunskap om vad funktionsnedsättningen innebär. Föräldrar med lindrig utvecklingsstörning kommer inte i kontakt med IFO på grund av funktionsnedsättningen utan av själva föräldraskapet. Detta innebär att IFO i sitt arbete kan sakna och behöver samarbeta med andra aktörer för att förstå funktionsnedsättningen. Vid frågan om vad som behöver utvecklas kring målgruppen svarade IFO följande.

IFO-1 Framförallt tänker jag att det som är viktigt är... människor med lite mer erfarenheter som jobbar med dem.

IFO-2 Jag tror det är mycket utbildning, mycket kunskap, erfarenhets, tid.

Kunskapens betydelse i arbetet belyses i teorin om gräsrotsbyråkrati. Lipsky (1984) anger att byråkraten måste använda sig av denna kunskap och erfarenhet i utförandet av arbetet. Detta för att kunna erbjuda rätt stöd och säkra brukarens ställning i situationen. Alla människobehandlande organisationer behöver utveckling och kunskap för att kunna utföra ett rättvist arbete.

5.3. Organisationens roll i utförandet av arbetet

Forskningsfrågans utgångspunkt var att få en förståelse av hur organisationen påverkar utförandet av arbetet hos den enskilda socionomen. Detta speglas oftast i de värdegrunder eller målsättningar som styr tjänstemannens arbetssätt. Respondenterna gjorde det klart för oss att det var många olika faktorer som spelade roll i utförandet av arbetet. De centrala skillnaderna speglas utifrån den verksamhet som socionomen tillhör, det påverkar förhållningssätt och mål i arbetet med målgruppen. Vid frågan om vilka ledord organisationen arbetar utifrån fick vi följande svar:

Habiliteringen

HAB-1 Vi har en värdegrund, det har vi ju. Och nu hoppas jag kommer ihåg vilken den är. Det är... medskapande, kvalitet, och meningsfullhet.

HAB-2 Inte vad jag känner till inte mer än medskapande och kvalitet. Nu tappar jag sista ordet... meningsfullhet. Och det är ju naturligtvis i denna grupp. Och vad är kvalitet för en person som blir förälder? Det kan man fundera över då. Och medskapande också och meningsfullhet. Det gäller även där.

LSS

LSS -1 Vi har nog skrivit ett mål, jag kommer faktiskt inte ihåg, ska se vart jag har den, hur vi jobbar. Jag kan läsa upp vårt mål på myndighetskontoret. Vi ska arbeta med ett gott bemötande och en helhetssyn för en rättssäker handläggning i en arbetsmiljö där alla tar ansvar och ges möjlighet att utvecklas. Så har vi skrivit med vårt nya mål här.

LSS-2 Det är med bra bemötande till alla.

IFO

IFO -1 Inte som jag känner till, nej.

IFO -2 Nä inte specifikt för dem med lindrig utvecklingsstörning men det är ju det här som det är för alla. Att man ska få vara med och bestämma , man ska ta hänsyn till allas integritet alltså det här allmänna då då och det är ju inget annorlunda för dem.

Svaren varierar beroende på vilken kommun organisationen befinner sig i. Vuxenhabiliteringen har en och samma värdegrund då den organisationen tillhör sjukvården inom regionen, det vill säga samma organisation. Detta speglas i deras arbetsätt då de anger samma värdegrund och samma arbetsprocess då de kan erbjuda samma typer av insatser och stöd utifrån organisationen. Handlingsutrymmet som kuratorerna har i arbetet påverkas av organisationens ledning i form av vad kuratorerna kan erbjuda dock även vilka gränser de har i arbetet med målgruppen. Vid frågan om hur förberedelser inför möten går till fick vi följande svar:

Habiliteringen

HAB-1 Då är det naturligtvis individuell kontakt till föräldern både för egen del. Man vill ... ha någon att bolla med hur det är att vara förälder. Sen kan det vara olika insatser från teamet i övrigt. Det kan vara t.ex. att någon av föräldrarna behöver ett tidshjälpmedel för att kunna göra en bra planering för dagen och veckan, ... mm... det kan vara att föräldern behöver lite djupare samtalskontakt. Och då är det psykologen. Så att det kan vara liksom hela teamets insatser och professioner kan liksom riktas mot föräldern då, ... men just utifrån föräldraskapet så kan man väl säga att vi erbjuder "föräldrabarn" grupp. Det här är ju det individuella stödet föräldraskapet och det är att vi deltar i nätverk.

HAB-2 Det kan vara väldigt olika. Som kurator så är det oftast då samtal och sen är det hjälp med kontakter som jag sa innan med olika aktörer. Men sen kan det vara så att jag ser i samtalet att denna kvinna har svårt med tidsuppfattning, vilket är jätteviktigt. För små barn och då kan det vara så att jag tar in vår arbetsterapeut och så tittar man på om man kan hjälpa till med tidshjälpmedel. Det kan vara när de ska handla, så har de svårt att veta hur länge pengarna räcker. Och det är också en viktig fråga. Det finns också hjälpmiddel för det som

vi i något fall använt. Sen kan vi också hjälpa till hemma med att strukturera upp vardagen. T.ex. med schemat som de lägger in vad som ska hända. Det kan vara i vissa fall kontakt med kommunen, så de har fått in boendestöd, som hjälper till och går hem vissa dagar och ser till att man följer schemat. Uppdaterar schemat. Så det beror lite på var själva problemet ligger.

När det gäller LSS- verksamhet skiljer sig inte organisationens mål särskilt mycket åt mellan kommunerna. Organisationen som LSS- handläggare arbetar i är styrd av Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Exempel på detta ges från respondenterna i citaten nedan.

LSS

LSS-1 Jag jobbar ju med LSS- lagen så det är ju LSS- lagens stöd insatser. Som lindrigt utvecklingsstörd. En del behöver ju råd och stöd till stöd av kurator och så för att gå vidare.. å och det söker dem på regionen och det kan ju vara väldigt lämpligt att söka och få om man ska bli förälder då. Kontaktperson är det ju några som har och söker... ska se mer... och sen är det ju det här med boende också att man i bostad med särskild service för vuxna att man kan bo i en gruppbostad eller i en servicebostad många av dem här har daglig verksamhet så det är en väldigt vanlig insats å att söka daglig verksamhet. Sen har vi också en annan boendeinsats och det är ju boendestöd men det söker man enligt socialtjänstlagen fast man söker det via oss LSS- handläggare boendestöd är också en väldigt vanlig insats för den här målgruppen.

LSS-2 Vi erbjuder allt... nej... det är ju så individuellt men så klart är det LSS lagen så det är de insatserna som finns, fast den är fyrkantig, lagen. Och då är det ju 1 till 9 då eller till tio. Ettan är ju regionens, det är ju råd och stöd. Det har inte vi. Men annars tänker jag SoL. Så då kompletterar vi också. Och där finns, ja... vad är behovet och hur ser det ut och vad är det liksom. Det är ju där får jag göra min bedömning. Vad är skälig levnadsnivå, man kan ju i princip ansöka om allt men du inte får allt. Men vi kan ge mycket insatser, så mycket stöd och i Socialtjänstlagen kan vi gräddas på helt annat sätt än vi kan i LSS. Så ibland SoL kan vara bättre än LSS lagen. Vi har boendestöd, SoL. Daglig verksamhet LSS.

Den stora skillnaden mellan organisationernas arbetsprocess inom samma verksamhet visar sig tydligast inom IFO. Detta kan bero på att kommunerna själva får bestämma riktlinjer utifrån lagstiftning. Den lagstiftning som IFO arbetar utifrån är Socialtjänstlagen vilket är en ramlag. Detta belystes tydligt i svaren på frågorna som ställdes till IFO. IFO- 1 refererade inte till någon typ av värdegrund, dock berättade hen att arbetet är inspirerat av anknytningsteorin och att det är utifrån denna teori hen bedömer föräldraförmågan hos målgruppen.

IFO- 2 väljer att belysa att det arbete de utför är lika för alla. Hen belyser att det är viktigt med individuella bedömningar på föräldraförmågan och att detta görs utifrån BBIC-metoden. Skillnaden mellan organisationen i olika kommuner blir tydlig då SoL är en ramlag. Detta blir tydligt vid frågan om vilken typ av stöd som erbjuds målgruppen.

IFO

IFO-1 Då har vi våran öppenvård framförallt som är det som vi erbjuder först. Men däremot finns det kanske personer som är mer specialiserade på olika åldrar eller problematik och så då. Och de uppdragen kan se otroligt olika ut. ... det kan bli allt från som sagt jag reserverar mig... när de väl har den diagnosen så är det oftast svårt att se att det går men om man tänker på de som är strax ovanför de som ändå får ha sina barn då hemma då kan det vara ganska långgående behandlingsinsatser.

IFO-2 Ja vi kan erbjuda egentligen samma som vi erbjuder till alla andra, det kan vara till exempel familjepedagog till exempel att man hjälper till mycket hemma med struktur och rutiner det kan vara familjebehandling där du jobbar mycket med i samtal stöd i samtal vi har ju Coop en annan föräldrastöds utbildning som jobbar mycket med det här att sätta gränser man får titta på filmer i olika situationer men sen är det ju alltid en individuell bedömning å har man alldeles för mycket svårigheter så kanske man kan behöva ha som i Coop är man ju i grupper och då kan man behöva detta mer individuellt som är mer anpassat till dem, sen har vi ju också utredningshem.

Det framkommer i analysen att organisationen påverkar utförandet av arbetet efter vilken lag socionomen arbetar utifrån samt vad som socionomen anser behöver prioriteras i arbetet. Då de organisationer som belyses i studien arbetar utifrån olika lagstiftningar blir skillnaden mellan organisationernas inflytande påtaglig. Exempel på detta är att IFO-handläggaren enligt lag får makt att bestämma medan det i LSS-lagen ska uppfyllas kriterier för att vara berättigad till de tjänster som finns enligt LSS. För att få tillgång till vuxenhabiliteringens tjänster behövs också en prövning om tillhörighet i deras målgrupp. Dock arbetar habiliteringen efter Hälso- och sjukvårdslagen vilket inte belyser maktperspektivet lika mycket som SoL och LSS. Att organisationerna har tydliga inriktningar i arbetet och inte går över gränserna för arbetsområden blir påtagligt vid frågan om hur respondenterna resonerar kring utvecklingsstörning och föräldraförmåga.

HAB-1 För mig som socionom i habiliteringen så handlar aldrig om att bedöma föräldraförmåga.

LSS-2 Föräldraförmågan. Den är ju inte med i LSS. Så den tittar jag inte på men jag måste ju se en helhet.

Hasenfeld(2010) belyser vikten av fördelningen av makt mellan professionella och brukare för ett bra samarbete. Utifrån detta bli det av vikt att belysa socionomers handlingsutrymme i arbetet då de enskilt möter brukare. Speciellt i de organisationer IFO-handläggare arbetar i finns det en större möjlighet till friare handlingsutrymme i arbetet. Detta då IFO- handläggare arbetar utifrån en friare lag och har mer makt i myndighetsutövandet i jämförelse med LSS- handläggarna. Vuxenhabiliteringen arbetar inte med myndighetsutövning dock så berörs även maktaspekten i deras arbete.

5.4. Betydelsen av samverkan

En annan faktor som förekommer i alla intervjuer med respondenterna är betydelsen av samverkan med andra aktörer som arbetar för föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. Det centrala i samverkan handlar om att kunna komplettera sina arbetsuppgifter med hjälp av andra professioner. I arbetet med denna målgrupp krävs det att samverkan fungerar då många olika yrkesprofessioner är delaktiga med sin kunskap och sin del i arbetet. Hasenfeld (2010) belyser vikten av fördelningen av ansvar. Även om detta kanske gäller inom organisationen är fördelningen av ansvar viktig genom att man bidrar med sin kunskap och sin roll i utförandet av arbetet(Hasenfeld, 2010). I analysen blev betydelsen av samverkan påtagligt. Detta illustreras i citaten nedan.

Habiliteringen

HAB-1 Vi stärkte upp samverkans-rutiner med övriga samhället: socialtjänst, familjecentral och så vidare.

HAB -2 På andra tillfällen har familjecentralen ringt upp mig, och bett att jag ska komma dit tillsammans med brukaren för att ge lite information och råd om hur de ska tänka i bemötandet och vilka svårigheter som kan finnas. Sen kan det vara möten som andra aktörer i samhället ordnar och då kan de få inbjudan och vara en av de övriga. Och då är min roll att hjälpa till att ge svar och tips utifrån utvecklingsstörningen.

LSS

LSS-1 Vi samarbetar med socialförvaltningen. Man kan säga vi är liksom angelägna på bägge håll att få ut det bästa av våra organisationer för barnets skull och för föräldrarnas skull förstås.. men framförallt för barnens skull egentligen.

LSS-2 Ja, det är ju BVC och habilitering, sen är det vår organisation då, både socialsekreterare och handläggare då som är delaktiga. Men det är väl

det. Och sjukvården om det är någon annan men det är oftast habilitering. Psykiatrin också om det skulle vara.

IFO

IFO-1 Framförallt samarbetar vi med habilitering, psykiatrin, ... även handikappomsorgen inom socialtjänsten då för det kan handla om att man har olika insatser i hemmet från dem.

IFO -2 Det har ju kanske krävts lite mera samarbete med andra parter då då att man mera jobbar tillsammans då, mycket nätverksmöten .. och så att man jobbar med habiliteringen man jobbar liksom till exempel med boendestödjare å där kan man få hjälp med det praktiska, psykiatrin kanske behöver gå in och hjälpa till mera så det blir ett större samarbete med andra skulle jag vilja säga.

I analysen framkommer det att socionomerna i organisationerna framförallt anser att samverkan med andra parter blir viktigt vid komplettering av varandras arbetsområden. I citaten ovan blir det tydligt att organisationerna som ingår i studien har en tät samverkan. Vuxenhabiliteringen samverkar utifrån kunskapen om funktionsnedsättningen. Även LSS-handläggarna kan bidra till information och kunskap. Dock framkommer det i analysen att LSS oftast kompletterar med olika insatser samt att de kan informera om och hjälpa föräldrarna ta kontakten med andra organisationer. IFO påtalar att det i sitt arbete kan vara behjälpligt med att ta in yrkesprofessioner med kunskap om funktionsnedsättningen för en rättvis bedömning. Detta kan förklaras utifrån att IFO inte bara riktar sig till föräldrar med lindrig utvecklingsstörning utan har en större målgrupp i sitt arbete. Habilitering och LSS riktar sig inte heller bara till lindrigt utvecklingsstörda föräldrar. Dock förekommer möten med denna målgrupp kontinuerligare inom vuxenhabiliteringen än i de andra organisationerna.

5.5. Forskningsperspektiv

I detta avsnitt kommer det att presenteras det som framkom under intervjun med forskaren. Detta kommer ställas mot socionomernas upplevelser, organisationens roll och samverkans betydelse i arbetet. I analysen framkommer det ur ett forskningsperspektiv att kunskap om föräldrar med lindrig utvecklingsstörning utvecklas både i Sverige och i världen. Dessa föräldrar kan med rätt stöd få möjligheten att få behålla sina barn.

Forskare

Vi får ganska mycket kunskap att det faktiskt går påverka. Att det med rätt stöd så kan man faktiskt ge fler föräldrar möjlighet fler barn möjlighet att vara kvar

hos sina föräldrar och faktiskt bo hos sina biologiska föräldrar. Det är ju väldigt få föräldrar med lindrig utvecklingsstörning som får det stödet idag i Sverige tyvärr.

Den forskaren belyser är att föräldrar med lindrig utvecklingsstörning inte får det stöd de har rätt till från organisationerna vilket socionomerna i organisationerna inte upplever på samma sätt. Detta kan bero på att kunskapen finns i forskningen, dock är den inte implementerad i dessa organisationer. Forskaren belyser att implementeringen av kunskapen som finns i forskningen blir en organisatorisk fråga. Forskarens uppdrag blir att sprida kunskapen till organisationer och individer för ett bättre arbete mot denna målgrupp. Detta blir påtagligt i citatet nedan

Hur de som arbetar med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning ska göra är en organisatorisk fråga. Hur ska verksamheter se till att socialtjänsten har kunskap om det här och ge det stöd behövs så att vi diskuterade det återkommande eftersom det är en del av vårt uppdrag att samla och sprida kunskap, hur ska vi nå ut så att det blir bättre både på individ -nivå och på organisatorisk nivå.

Att utveckla och ta in kunskap är inte den enskilde socionomens uppgift utan detta måste organisationerna i de olika kommunerna ta till sig. Enligt forskaren så visar det sig att vissa kommuner har kommit långt i denna utveckling medan vissa kommuner inte prioriterar och tar till sig lika mycket. Detta illustreras i citatet nedan

Tyvärr då är det så att kunskapen om hur information och stöd ska utformas håller på och sprida sig i Sverige och vissa kommuner har kommit långt och vissa habiliteringar har kommit långt, medan vissa inte kommit så långt och har inte samma beredskap och tar inte detta till sig. Det är så att dom ofta inte får den information och det stöd dom behöver och att dom inte får informationen på ett sätt som är anpassat till deras svårigheter.

När det gäller samverkan påtalar forskaren att det är en av nycklarna för att sprida kunskap. Forskaren belyser att det är viktigt att professionella anpassar sig till målgruppen. Det är viktigt att professionella använder all sin kunskap och kompetens för att kunna möta upp målgruppen på ett professionellt sätt. Forskaren uttrycker det så här

Eftersom det är vi, det vi omkring dom här personerna, det är vi som kan ändra och anpassa oss det är inte deras skyldighet, utan det är vår skyldighet.

Det forskaren belyser i jämförelse med socionomerna är att det behövs en utveckling i själva organisationen. Organisationerna behöver ta till sig kunskapen och följa med i utvecklingen för att föräldrar med lindrig utvecklingsstörning ska få möjligheten till att verkligen få vara föräldrar.

5.6. Avslutning

Analysen visar att organisationens roll och den position som socionomen har påverkar förhållningssättet i arbetet med föräldrar som har en lindrig utvecklingsstörning. Socionomerna uttrycker olika upplevelser i arbetet med målgruppen och beskriver de olika system som socionomerna arbetar utifrån. En likhet oavsett organisation är att socionomerna anger betydelsen av samverkan.

6. Diskussion och slutsats

6.1. Resultatdiskussion

De tre teman som presenteras i resultatet svarar på studiens frågeställning angående påverkan i förhållningssätt från organisation och yrkesroll i arbetet för lindrigt utvecklingsstörda föräldrar.

Analysen visar att habiliteringen är den organisation som i arbetet med målgruppen har den stödande rollen. Kuratorerna arbetar nära föräldrarna och deras arbetsuppgifter blir att stödja och ge information om vilka rättigheter målgruppen har i kontakten med andra myndigheter. Kuratorerna kan i sitt arbete inta föräldrarnas perspektiv och se till att de får den hjälp och det stöd de behöver i sin föräldraroll. Detta kan förklara kuratorernas positiva upplevelser av arbetet med målgruppen. I sitt arbete ska kuratorerna försöka se till möjligheter och hitta positiva egenskaper för att dessa föräldrar ska lyckas med sitt föräldraskap. Ett dilemma som uppstår i kuratorernas arbete är deras roll som stödande person för föräldrarna kontra att upplysa och informera om de svårigheter som funktionsnedsättningen lindrig utvecklingsstörning innebär. Detta kan speglas i det förhållningssätt som kuratorerna har i arbetet. Detta utifrån att de ser både möjligheter samt oro och försiktighet i mötet med dessa föräldrar.

LSS- handläggarna arbetar inte utifrån föräldraskapet utan inriktar sig bara på funktionsnedsättningen vilket leder till att de inte intar något speciellt perspektiv i sitt arbete. Vi kan utifrån analysen se att LSS- handläggarna har en större roll i möjligheterna till bättre resurser i ett lyckat föräldraskap. De insatser som LSS- handläggarna har rätt att bevilja i sitt arbete ger större möjlighet till bättre levnadsvillkor och bättre förutsättningar för individerna att klara av sin vardag. Både LSS- lagen och SoL har olika typer av insatser såsom boendestöd och dagligverksamhet som leder till hjälp med vardagliga sysslor och en ekonomisk tillgång för dessa personer. LSS- handläggarnas förhållningssätt i arbetet med målgruppen ger ett positivt intryck. Detta anser vi kan förklaras utifrån att de är en frivillig verksamhet samt att de enbart arbetar med funktionsnedsättningen.

IFO- handläggarna är de som ser mer svårigheter i arbetet med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning. Detta kan förklarats utifrån att IFO-handläggarna intar barnens perspektiv i arbetet samt att de bedömer föräldraförmågan, och därför kan de ge uttryck för att

de upplever svårigheter i arbetet. Det som påverkar förhållningssättet os IFO- handläggarna är att de framförallt måste ta hänsyn till barnperspektivet vilket leder till att de i arbetet måste se till de svårigheter som funktionsnedsättningen medför.

Det som blir tydligt i analysen av vad socionomerna upplever är alltså att rollen de har i arbetet påverkar förhållningssättet till målgruppen. Socionomerna, oavsett vilken organisation de tillhör, hamnar i olika dilemman i arbetet med föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. Ett dilemma som vi gemensamt ser för socionomer i de organisationerna är att ta hänsyn till föräldrarnas rätt till föräldraskap, rätten till familjeliv och barn samt att ta hänsyn till barns perspektiv och barns rätt till att växa upp i goda och trygga förhållanden. Esping (1984) belyser gräsrotsbyråkratens klivna lojalitet då de i arbetet har bestämda roller medan de ska se till varje brukares unika behov. Författarna kan hos medlemmarna i de organisationer som intervjuats se att Espings förklaring stämmer väl, det vill säga att socionomerna arbetar utifrån olika perspektiv och klivna i sin yrkesroll. Även Johansson (2008) anger att socionomers arbete blir komplext i den bemärkelsen att de ska ta hänsyn till vilket förhållningssätt som driver arbetet. Har socionomen tillit till brukarens möjligheter och utveckling eller en misstro över förmågor och färdigheter? Vuxenhabiliteringen har utifrån sitt brukarperspektiv tillit till målgruppens föräldraförmåga medan IFO trycker på lika bedömningar och ett arbete utan förutfattade meningar. Dock antar de ett barnperspektiv och ska se till barns bästa. Resonemanget bör föras så att socionomerna i organisationerna både ser till barnets och föräldrarnas bästa. Det som blir påtagligt är att socionomernas arbete oavsett handlingsutrymme måste utföras via organisationen.

Rollen som socionomerna har i organisationen påverkas av vilka lagar som mestadels styr deras arbete. Lipsky (1980) påtalar att byråkraten påverkas av sin omgivning och den verksamhet hen arbetar i. Vi kan se att organisationerna har större påverkan i arbetet än vad den enskilde socionomen har. Detta kan styrkas av vad Hasenfeld (2010) skriver om vad som är karakteriserande för människobehandlande organisationer. Organisationerna har formella regler och mål, vilket styr tjänstemännen när det gäller ansvarsfördelningen, alltså vem som ska arbeta med vad.

I vårt arbete visas det tydligt att i vissa verksamheter inom organisationer arbetar socionomerna efter lagstiftningar som ger dem rätt till myndighetsutövning, i andra organisationer är rollen mer behandlande. Detta leder till att socionomerna som arbetar i myndighetsutövande verksamheter har formella regler och mål att utgå ifrån. Dessa regler och mål som organisationerna är uppbyggda efter ger tydliga anvisningar för vad organisationen är avsedd att utföra. LSS och IFO är två likartade organisationer som styrs av olika lagar, dock tillhör dessa organisationer en enhet: kommunen.

Vi kan koppla detta till de värdegrunder som organisationerna har valt att använda. Habiliteringen har i de två intervjuerna uttryckt en och samma värdegrund vilket kan förklaras av att de intervjuade är en och samma enhet inom sjukvården trots olika arbetsplatser. De andra respondenterna är mer styrda av vilken kommun de arbetar i. LSS och IFO är verksamheter som arbetar med myndighetsutövning och enligt en bestämd lag. Dock bestämmer organisationen riktlinjer för arbetet. Det som analysen ger uttryck för och det vi

kan se är att kommundillhörighet påverkar organisationernas arbetssätt, speciellt IFO:s arbetssätt. De stora skillnaderna mellan handläggarnas arbetssätt kan förklaras med de kunskaper och metoder som respektive kommun valt att betona. Dock är det inte bara IFO-handläggarnas arbete som skiljer sig åt. De andra verksamheterna som socionomerna arbetar i skiljer sig också åt i den bemärkelsen att de arbetar på olika arbetsplatser med olika arbetsgrupper. Lipsky (1980) belyser att relationen mellan tjänstemännen leder till att olika beteenden och attityder uppstår i utförandet av arbetet. Detta kan leda att tjänstemännen påverkas av gruppens influenser i sitt eget arbete. Lipsky (1980) teori beskriver då varför skillnaden mellan olika verksamheter även inom samma organisation uppstår.

Det som socionomerna uttrycker i de olika organisationerna skiljer sig betydligt. Dock var det en punkt som alla socionomer i studien valde att betona, samverkan. Att samverka med olika organisationer som på något sätt har kontakt med denna målgrupp är betydelsefullt. Lipsky (1980) belyser att byråkrater förhåller sig till ett arbete där det finns begränsat med resurser. Enligt analysen verkar samverkan ha en större påverkan i socialt arbete då resurserna är begränsade. Den enskilde socionomen kan inte förhålla sig till alla specifika problemområden som brukaren behöver få stöd för, därför blir det effektivt med samverkan mellan olika organisationer. De organisationer som har kontaktats är specialiserade på sitt arbetsområde. Genom att samverka mellan organisationer får föräldrar med lindrig utvecklingsstörning bättre möjlighet att få stöd och hjälp för att lyckas med sitt föräldraskap.

I detta arbete var det av intresse att ta del av vad den aktuella forskningen belyste om föräldrar med lindrig utvecklingsstörning och hur den kunskap som finns sprids ut till organisationerna. Det som blir tydligt i analysen är att forskaren uttrycker skilda åsikter mot vad socionomerna i organisationerna gav uttryck för. En av förklaringarna till detta är att den kunskap som finns om utveckling och stöd till denna målgrupp inte nått ut till organisationerna. Byråkrater är styrda av regler och ramverk, vilket kan göra det svårare att implementera ny kunskap i organisationerna. De organisationer som kontaktats ser vi att deras utveckling angående forskning och kunskapsimplementering har kommit olika långt. Även forskaren väljer att belysa detta genom att beskriva att implementeringen är organisatoriskt förankrad och att kunskapen bör spridas både på individ- och organisatorisk nivå.

Det som har belysts är att arbetserfarenheten har en betydande roll i speglingen av förhållningssättet i arbetet med denna målgrupp. Vi anser att all erfarenhet avsätter spår i människans liv och därför kan negativa erfarenheter i arbetet med denna målgrupp leda till negativa upplevelser vilket i sin tur kan leda till ett negativt förhållningssätt. Likaväl kan positiva upplevelser leda till ett positivt förhållningssätt. Detta kan styrkas med det som Skov och Henningsen (2001) påtalar i sin forskning: synen på brukare påverkar utförandet av de professionellas arbete.

Det som är märkbart i analysen och diskussionen i detta arbete är att de teman som presenteras i resultatet är likartade. Att socionomer i sitt arbete påverkas av organisationen och dess regler, rutiner och bestämmelser faller sig naturligt då de påverkas av omgivningen de befinner sig i. Det är dock av vikt att belysa skillnaderna mellan socionomernas roll och organisationernas. Då dessa socionomer utbildar sig till en och samma profession och

förhåller sig olika till målgruppen är det organisatoriskt förankrat, dock spelar även den enskilda socionomens arbetserfarenheter och privata upplevelser in i utförandet av arbetet.

6.2. Avslutande reflektioner kring resultatdiskussion

Studien visar att byråkrater i människobehandlande organisationer alltid står inför ett dilemma. Dilemmat handlar om det individuella handlingsutrymmet i yrkesrollen kontra att förhålla sig till organisationens regler och ramar. Det är inte bara socionomerna som påverkas av dilemmat utan även föräldrarna med lindrig utvecklingsstörning påverkas genom att de måste förhålla sig till strikta organisationer och kämpa för sitt föräldraskap.

6.3. Metoddiskussion

Utifrån studien frågeställning så anser vi att denna har besvarat genom arbetets gång. För att förstärka studiens validitet har vi försökt förhålla oss till alla steg och regler som finns i forskningsprocessen. För att försäkra att frågorna i intervjuguiden var relevanta för studien granskades den av handledare och en socionom som har arbetat med målgruppen inom längre tid.

I denna studie genomfördes ett målstyrt urval då vi ansåg att habiliteringen, LSS och individ- och familjeomsorgen är de organisationer som arbetar närmast den valda målgruppen. Det vi i efterhand kan se är att data belystes mycket utifrån den kommun som organisationerna befinner sig i. Då vårt mål var att belysa verksamheterna och organisationerna var detta något vi var tvungna att förhålla oss till i studien. Arbetet har belyst verksamheternas och socionomernas förhållningssätt. Detta var möjligt genom att vi valde att intervjua individ- och familjeomsorgen samt LSS i två kommuner. Om fler intervjuer i andra kommuner genomförts hade kommunens roll blivit mer betydande vilket inte var studiens utgångspunkt. Syftet med studien var att belysa verksamheterna inom kommunerna.

En annan kritisk punkt vi kan ställa mot vårt val av respondenter var att de hade olika längd på arbetserfarenheter. Vi kunde se att längden av erfarenheterna styrde deras förhållningssätt och upplevelser av att arbeta med målgruppen. Dock är det svårt att hitta och välja ut respondenter med lika långt arbetsliv inom organisationen.

För att kunna samla in data genom intervjuer ansåg vi att semistrukturerade intervjuer var en lämplig metod. Dock finns det många valmöjligheter inom datainsamlingsmetoder i kvalitativ forskning. Detta leder till att det blir komplicerat att välja en metod samt att det alltid finns någon metod som kan vara lämpligare för någon del i studien. Semistrukturerade intervjuer följs av intervjuguide. I denna studie utformades intervjuguiden utifrån specifika teman för att kunna effektivisera intervjuerna och få fram data som berörde studiens frågeställning. Dock har vi för att öka studiens trovärdighet skrivit ut citat från det som respondenterna sagt för att kunna resultatet ska spegla deras upplevelser av verkligheten de befinner sig i.

En specificerad intervjuguide kan leda till att respondenterna inte har möjlighet att belysa teman i arbetet som de själva tycker är viktiga. Till studien kunde även fokusgrupper intervjuer varit en användbar metod dock ansåg vi att detta skulle bli komplicerat för att i studien ingick tre olika typer av verksamheter. Författarna ansåg att semistrukturerade intervjuer var lämpligast på grund av antal intervjuer, tidsperspektiv och tydlighet. Det hade

varit önskvärt att ha ett större urval för att kunna öka studiens överförbarhet, dock är detta svårt med tanken på studiens omfattning. Studien kan troligtvis överföras till andra socionomer i linkande roller som respondenterna.

Gällande analysen så är tematisk analys är en av de vanligaste analysmetoderna i kvalitativ forskningsmetodik (Jacobsen, 2011). Val av analysmetod till studien var relevant för studiens utformning och för studiens frågeställning. Vi har under analysprocessen försökt att vara opartiska då vi inte har för avsikt att förmedla egna åsikter och värderingar. Dock är vi vad det gäller analysen medvetna om att vi själva skapar och är skapade av sociala tolkningar och att vi valt att belysa stycken i analysen som citat som är av relevans för studien. Därmed kan vi inte påstå att vi varit objektiva under hela analysprocessen utan vi påverkas och beskriver vår omgivning och den förståelse vi har av den. Vi vill ändå förmedla att det gjorts ett noggrant försök till minimering av subjektivitet i analysen och de resterande delarna av studien. Vi försökte att uppnå möjligheten till att styrka och konfirmera genom att fördela arbetet på så sätt att vi inte transkriberade intervjun vi var på.

En av studiens styrkor är valet av teorier. Detta då teorierna med tydlighet kunde belysa och förklara studiens frågeställningar. En annan styrka är att teorierna, den belysta forskningen samt resultatet är sammanhängande och har en tydlig koppling till varandra. Våra egna upplevelser av val av metod är positiva. I alla studier finns det alltid något som kan förbättras, även i denna studie finns det förbättringsområden. I vårt arbete kan det gälla antal frågor i intervjuguiden. Vi upplevde att det var lätt att få tag på respondenterna vilket underlättade processen. Vi anser att mer information från respondenterna kunde tillfört mer data att basera resultatet på. Dock måste vi ta hänsyn till det tidsperspektiv som finns för utformningen av detta arbete. På grund av den begränsade forskningen inom professionellas förhållningsätt till målgruppen skulle studien kunnat förbättras genom ytterligare komplettering utav forskning.

6.4. Slutsatser

Syftet med studien var att få en ökad förståelse för socionomers förhållningsätt i arbetet med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning. Utifrån våra intervjuer och analysen har vi kunnat se att vår frågeställning kring organisationen och rollen i organisationen besvarats i studien. Analysen har visat på att dessa faktorer påverkar förhållningssättet och att detta är organisatoriskt förankrat samt relaterat till yrkesrollen. FN:s konvention kring rättigheter för personer med funktionsnedsättningar belyser vikten av rätten att under frihet och ansvar få vara föräldrar såsom vilka personer som helst. Konventionen belyser även rätten till att ha tillgång till åldersanpassad information, upplysningar om reproduktiv hälsa och familjeplanering samt andra medel för att kunna utöva denna rättighet. Forskning inom ämnet påvisar att dessa föräldrar med rätt stöd kan lyckas med sitt föräldraskap, dock måste denna forskning och den typen av stöd också nå ut till organisationerna. Socionomerna som arbetar med denna målgrupp bör få medel och kunskap för att undvika samarbetssvårigheter, negativa attityder och orimliga förväntningar på målgruppen. Detta då att bli förälder och få ta ansvar för ett annat liv är en stor förändring för alla och så även för personer med lindrig utvecklingsstörning.

6.5. Vidare forskning

Efter genomförande och analys i studien ser vi behov av mer forskning inom området. Vi kan se ett behov av vidare forskning om metoder för implementering av ny forskning och kunskap i de verksamheter som arbetar med föräldrar som har lindrig utvecklingsstörning. Vi har uppfattning att verksamheterna erbjuds diverse utbildningar dock sällan någon gällande föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. Det skulle vara intressant att studerar hur detta kommer sig.

Referenser

1177 vårdguiden. Hämtad 22 april, 2016, från: <http://www.1177.se/Hittavard/Jonkoping/Kontakt/Hab-Vuxenhab-Eks/>

American Psychiatric Association American Psychiatric Association. DSM-5 Task Force. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5*. (5. ed.) Arlington, Va.: American Psychiatric Association.

Areschoug, J. (2005) Parenthood and Intellectual Disability: Discourses on Birth Control and Parents with Intellectual Disabilities 1967–2003, *Scandinavian Journal of Disability Research*, 7:3-4, 155-175, DOI: 10.1080/15017410500246103.

Bergmark, Å., Lundström.(2006). Metoder i socialt arbete. Meeuwisse, A., Sunesson, S., & Swärd, H. (Red.). (2006). *Socialt arbete. En grundbok*(s.166-181). Stockholm: Natur & Kultur.

Booth, T. & Booth, W. (1993). Parenting with Learning Difficulties: Lessons for Practitioners. *British Journal of Social Work*, 23: 459–480

Booth, W. & Booth, T. (2005). Parents with learning difficulties in the child protection system. *Experiences and perspectives. Journal of Intellectual Disabilities*, 9(2) 109–129. DOI: 10.1177/1744629505053922.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
Creswell, J.W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: choosing among five traditions*. London: SAGE.

Egidius, H. (2005). *Psykologilexikon*. (3., utvidgade utg.) Stockholm: Natur och kultur.

Esping, H. (1984). *Göra individuellt förnuft av de allmänna reglerna: uppgift för gräsrotsbyråkrati*. *Tiden*(2), 72-78.

Hasenfeld, Y. (1983). *Human service organizations*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Hasenfeld, Y. (red.) (2010). *Human services as complex organizations*. (2. ed.) Los Angeles: Sage.

Hayman, R.L. (1990). Presumptions of justice: law, politics, and the mentally retarded parent. *Harvard law review*, 103:1201.

Hjelte, S.(2007, 20 september). Oenighet om föräldrars förmåga. *Dagens Nyheter*. Hämtad 19 april, 2016, från: <http://www.dn.se/insidan/oenighet-om-foraldrars-formaga/>.

IASSID Special Interest Research Group on Parents and Parenting with Intellectual Disabilities (2008). *Parents labelled with intellectual disability: position of the IASSID SIRG on parents and parenting with intellectual disabilities. J Appl Res Intellect*, 21:296–307

Jacobsen, D .I. (2012). *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. (2., uppdaterade och utö. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Johansson. (2006). Mötets många ansikten-när professionella möter kliner. Meeuwisse, A., Sunesson, S., & Swärd, H. (Red.). (2006). *Socialt arbete. En grundbok*(s.149-164). Stockholm: Natur & Kultur.

Jöreskog, K. Starke, M. (2013). Professionals' Perceptions of and Approach to Parents with Intellectual Disability: A Question of Knowledge. *International Journal of social Science Studies*, 1, No.2. doi:10.11114/ijsss.v1i2.134

Killén, K. (2009). *Barndomen varar i generationer: om förebyggande arbete med utsatta familjer*. (2., uppdaterade och bearbetade uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning: och fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. (2014). Sundbyberg: Myndigheten för delaktighet.

Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, Calif.: Sage.

Lindblad, I., Fernell, E., Gillberg, C. & Pipping, L. (2016, 1 februari). Stöd krävs till barn med utvecklingsstörd förälder. *Svenska Dagbladet*. Hämtad 26 april, 2016, från: <http://www.svd.se/stod-kravs-till-barn-med-utvecklingsstord-foralder>

Lindblom, J. (2015). Arbetsverktyg för relationsbyggande bemötande: *Rapport av projektet Föräldrastöd (FÖRST)*. Eskilstuna: Mälardalens högskola

Lindblom, P. H. & Nordback, K. (red.) (2014). *Svensk lag. 2014*. (17. uppl.) Uppsala: Iustus.

Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.

Llewellyn, G., Hindmarsch, G. (2015). Parents with Intellectual Disability in a Population Context. *Centre for Disability Research and Policy*, 2:119–126, DOI: 10.1007/s40474-015-0042

Lundström, T., Sunesson, S.(2006). Socialarbete utförs i organisationer. Meeuwisse, A., Sunesson, S., & Swärd, H. (Red.). (2006). *Socialt arbete. En grundbok*(s.183-193). Stockholm: Natur & Kultur.

McConnell, D., Llewellyn, G., & Bye, R. (1997) Providing services for parents with intellectual disability: Parent needs and service constraints. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 22:1, 5-17.

Røkenes, O. & Hanssen, P. (2007). *Bära eller brista: kommunikation och relationer i arbetet med människor*. (1. uppl.) Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Skov, A. & Henningsen, U. (2001). *Utviklingshæmmede som forældre. En kortlægning i 28 kommuner*. Ringsted, Danmark: Formidlingscenter Øst.

Socialstyrelsen (2005). *Föräldrar med utvecklingsstörning och deras barn - vad finns det för kunskap?* Stockholm: Socialstyrelsen: Hämtat 22 april, 2016, från http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10097/2005-123-3_20051234.pdf

Socialstyrelsen (2007). *Barn som har föräldrar med utvecklingsstörning*. Stockholm: Socialstyrelsen: Hämtat 27 april, 2016, från: http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9308/2007-131-8_20071319.pdf

Starke, M. (2011). Supporting Families With Parents With Intellectual Disability: Views and Experiences of Professionals in the Field. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 8 Number 3 pp163–171.

Bilaga 1- Informationsbrev

Jönköping University

School of Health and Welfare

Hej!

Vi heter Ajnur Ali och Araksya Sargsyan och är två studenter från socionomprogrammet i Jönköping. Vi går sjätte terminen och ska skriva vår examens arbete som är en del utav socionom utbildningen.

Skulle ni vilja delta i en studie om socionomers förhållningsätt angående föräldraförmågan hos personer diagnostiserade med lindrig utvecklingsstörning?

Syftet med studien är att studera socionomers uppfattning om förhållningssättet i arbetet för föräldrar med lindrig utvecklingsstörning. Vi vänder oss till socionomer som arbetar med denna målgrupp och möter dessa personer i sitt vardagliga arbete.

Studien kommer att genomföras med intervjuer från den 18 april till den 6 maj förutom den 26,27,28 april. Intervjun kommer att beröra din erfarenhet av personer som är föräldrar och har en lindrig utvecklingsstörning. Intervjun beräknas ta max 60 minuter, det är viktigt att intervjun sker i ostörd miljö, på en tid och plats som du bestämmer. Intervjun kommer att spelas in och skrivas ut i text. Intervjun kommer att ske vid ett tillfälle. Du kommer antagligen bli intervjuad av både oss eller en utav oss.

Den information som du lämnar kommer att behandlas säkert och förvaras inlåst så att ingen obehörig kommer att få ta del av den. Redovisningen av resultatet kommer att ske så att ingen individ kan identifieras. Resultatet kommer att presenteras i form av en muntlig presentation till andra studerande samt till andra berörda personer inom socionomprogrammet samt i form av ett examensarbete. Du kommer ha möjlighet att ta del av examensarbetet genom att få en kopia av arbetet.

Deltagandet är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan utan närmare motivering.

Vi frågar härmed om du vill delta i denna studie. Vi önskar att den tillfrågade skall ge besked om de vill delta, vilken dag och vilken tid i ett mail till en av oss.

Ansvariga för studien är Ajnur Ali och Araksya Sargsyan. Handedare för denna uppsats är Mats Granlund professor i Handikappvetenskap. Har du frågor om studien är du välkommen att höra av dig till någon av oss.

Ajnur Ali

Araksya Sargsyan

Bilaga 2- Intervjuguide

A- Bakgrundsfrågor

- Namn och ålder
- Frågorna är utformade efter organisation så vad har du för position i organisationen
- Hur länge har du arbetat inom ditt yrke?
- Hur kommer det sig att du jobbar inom ditt yrke?
- Hur träffar du personer med lindrig utvecklingsstörning som är föräldrar i ditt arbete? (genom samtal, stödinsatser eller för barnen)

B- Attityder

- Vad är föräldraförmåga för dig?
- Hur ser du på lindrig utvecklingsstörning och föräldraskap?
- När du möter personer som är eller ska bli föräldrar med lindrig utvecklingsstörning i arbetet, hur informerar du om föräldraskap och kraven som tillkommer när man är förälder?
- Hur går resonemanget kring personer med lindrig utvecklingsstörning som är eller som ska bli föräldrar i din organisation?
- När du får reda på att en av dina brukare som har lindrig utvecklingsstörning ska bli förälder, hur förhåller du dig till detta?
- Hur tycker du det är att arbeta med denna målgrupp?
- Har organisationen du arbetar på några ledord kring arbetet med denna målgrupp?(ledorden brukar oftast spegla arbetarnas utgångspunkter i arbetet)

Följdfrågor

(om intervjuaren nämner bara mödrar, fråga vad dem anser om fadern till barnet)

C- Bemötande

- Hur förbereder du dig inför möten med denna målgrupp?(anpassningsbar information, vid samtal, regler och rutiner på arbetsplatsen)
- Vilken kunskap bör man ha i arbetet med denna målgrupp?
- Att samspela och samtala med personer med lindrig utvecklingsstörning som är eller som ska bli föräldrar, hur resonerar du kring det?
- Enligt forskning så upplever föräldrar med lindrig utvecklingsstörning att dem inte får den information och stöd som behövs. Hur ser du på detta?

- Tror du dessa personer känner sig delaktiga i mötet med er?
- Finns kontinuerlig kontakt med dessa föräldrar

Följdfrågor

(om intervjuaren nämner bara mödrar, fråga vad dem anser om fadern till barnet)

Det stöd som erbjuds

- D-** - Utifrån den organisationen du arbetar i, vilka stödinsatser erbjuder ni till denna målgrupp?
- Vad anser du behöver utvecklas när det gäller stöd i föräldraförmåga för personer med lindrig utvecklingsstörning?
  - Vilket samarbete (samverkan) har ni med andra organisationer som möter denna målgrupp)
- E-** Nu börjar vi närma oss slutet!
- Finns det något du känner att du skulle vilja tillägga som du känner är viktigt och som vi missat?